

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

4 · August 2004

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

LANDSFORENINGEN
ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Næstformand: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.

Sekretær: Kaj Christensen, Sdr. Fasanvej 53, 4. th., 2000 Frederiksberg, tlf. 38 19 68 06.

Kasserer: Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.

Bestyrelse: Børge Juul Jensen, Lillegade 10, 8500 Grenå, tlf. 86 32 08 71.

Modstandskampens Bladudvalg

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Udvalg: Kaj Christensen, Birgit K. Fischermann, Dagmar Mørk Jensen, Anni Mørk.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Lerholm Vænge 33, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 24.

Giro: 1000 780

Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse. Tlf. 44 48 56 74

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen – 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangstiftfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er – eller vil kunne anerkendes – i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14 og
Tlf. 21 68 47 61
Giro 62 0 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2 tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Tryk A/S

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november.

Stof, der skal med i bladet, skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

125,00 kr. i 2004.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

4. 2004

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for ERHVERVSHÆMMEDE
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 4

2004

10. årgang

De sidste Atlant-konvojer

1. del Erik Kragelund

På de sidste konvojer over Atlanten mærkede vi ikke meget til fjenden, men alligevel skulle det blive usædvanligt. Jeg var med det amerikanske T2 tankskib »Front Royal«. Vi havde været i Stillehavet det meste af 1944 og var nu på vej fra vores base på øen Ulithi, mod Panama. Hvad vi skulle, vidste vi ikke. Panama var vigtig for forsyninger under krigen, et døgn, før vi ankom, fik vi besked om at proviantere og bestille stores for 3 måneder. Det var usædvanligt, for normalt provianterede vi altid for et år ad gangen, når det var muligt. Vi var spændte.

I Panama fik vi ordrer om at fortsætte gennem kanalen, og i kanalen skulle vi tømme vores ballasttanke og fylde lasten med så meget ferskvand som muligt fra kanalen. Vandet skulle losses i Bullen Bay på Curaçao.

Efter at have losset vandet lastede vi benzin på Curaçao og ventede på ordre. Vores last var delt op i en mindre del 80 oktan benzin, til almindelig brug, som var farvet blå. Resten var 100 oktan flyvebenzin, farvet rødt. Der blev tid til en kort tur i land, og jeg tog til Willemstad. Sidste gang jeg havde været der, i 1940 på en norsk tankbåd, måtte vi danske ikke komme i land, fordi vi blev betegnet som fjender. Det var ydmygende, og jeg husker smerterne tydeligt. Vi var dengang på vej til England for at kæmpe for

vort land. Da Danmark blev besat, blev danske skibe i USA beslaglagt, og på grund af nogle skibsrederes tøven med at sejle for de allierede, blev danske søfolk ombord betegnet som fjendtlige udlændinge (Enemy Aliens). Denne ydmygende betegnelse blev hurtigt hævet, da så godt som alle danske søfolk meldte sig med det samme til allieret tjeneste på andre skibe.

På en bar i Willemstad mødte jeg Bent, som jeg havde sejlet sammen med to år før. Han førte mig ajour m.h.t. situationen i New York, og han havde også nogle nyheder fra Newcastle. Han fortalte mig, at han havde set nogle af de danske skibe, der havde været under engelsk flag – nu under Dannebrog. Vi følte os stolte.

Vi forlod Curaçao, og da lodsens havde forladt os, åbnede kaptajnen de hemmelige ordrer, og destinationen var New York. Vi fik besked om, at hvis vi havde kød ombord, som ikke stammede fra USA, skulle det smides overbord, inden vi kom til New York. Der havde aldrig været mund- og klovsyge i USA, og intet kød fra udlandet måtte komme ind i landet. Selv under krigen blev denne lov opretholdt. Vi havde fået dejligt kød fra Argentina i Panama, og det syntes fjollet, at det skulle smides overbord. Vi spiste så meget som muligt hver dag.

T2 tankbåde var et af de bedste skibe, der blev bygget i USA under krigen. De mest kendte var Liberty skibene. Der blev bygget 2710 Liberty skibe på 18 forskellige værfter. De var på ca 10.000 tons og havde en dampstempelmaskine på 2500 hk. Det gav skibet en fart på lidt over 10 knob. Det var muligt at bygge skibe hurtigere, end tyskerne og japanerne kunne sænke dem. Fremgangsmåden med at bygge skibene var den samme, som man brugte med et Mecano sæt, hvor man samlede forskellige dele. Der blev afholdt en konkurrence mellem to Kaiser værfter i Californien, og Liberty skibet Robert E. Peary blev bygget på 4 dage 15 timer og 29 minutter og blev søsat den 12 november 1942. Den normale byggetid for et Liberty skib var omkring 28 dage.

De næste seriebyggede lastskibe var Victory skibene og C1, C2 og C3 skibene. Der var to typer af Victory skibe, forskellen var drivkraften. Den »lille« udgave kunne sejle ca. 15 knob, mens den med flere hestekræfter kunne sejle 17-18 knob. Efter krigen var jeg med flere Victory skibe, der sejlede som troppetransporter og kunne holde 2000 tropper. Alle amerikanske krigsskibe og handelsskibe skulle være udstyret med evaporatorer, så skibet altid kunne producere det ferskvand, der var brug for, direkte fra

havvand. Destilleret vand smager ikke godt, men hvis man kommer det i en kande og hælder det over i en anden og fortsætter frem og tilbage, bliver smagen bedre. Vores anlæg kørte uafbrudt. Kun da vi lå i Leyte Bugten uden for Tacloban på Filippinerne efter invasionen, fik alle besked om at stoppe evaporatorerne. Der var mange lig i vandet.

Et skib ved siden af os var bombet i maskinen og dampprørene smadret. Først ville man tage tøjet af de omkomne, før de blev begravet, men tog man skoene af sad foden stadigvæk inden i. Han var dampkogt. De blev forsigtigt begravet med tøjet og sko på.

T2 tankskibet har turbineelektrisk drivkraft. En fordel ved turbineelektrisk drivkraft var, at det var muligt at gå fra fuld kraft frem til fuld kraft bak på mindre end et minut. Der var ligeledes samme hestekraft. Vi havde gjort det et par gange under flyangreb. Vi var ikke sikre på, om vi var blevet ramt, så voldsomt rystede skibet. Victory skibene og C-skibene havde dampmaskiner, der drev skruen igennem gear. Manøvren var vanskelige, langsomme og ved fuld bak var der kun 40% af den normale HK på skruen.

Det var standard, både i marinen og i handelsflåden, at alle radiorør i radioer og instrumenter skulle være tændt 24 timer, og det samme brugte vi også m.h.t. lys, hvor det var muligt. På den måde varede pærerne dobbelt så længe, som hvis de blev tændt og slukket ofte. Jeg husker, at de lyspærer, vi brugte, havde en levetid på 5000 timer. Dem du køber i forretninger i dag har en levetid på omkring 1000 timer.

Vi havde meget moderne elektronik ombord, og man skal huske, at dette var før transistoren. Der var 110 volts 60 Hertz for belysning og instrumenter, og det var det samme, der blev brugt i USA til almindelig brug. Med 60 Hertz kan en almindelig motor ikke køre mere end 3600 rpm. Til vores Gyro skulle vi f.eks. bruge 6000 rpm. I sådanne installationer havde vi små omformere.

Der var en mikrofon på hver side af skibet under vandlinjen. Der er mange lyde fra havet, særlig store fisk og hvaler, men kun hvis lyden var kontinuerlig i mere end ca 5 sekunder, som fra f.eks. en torpedo, kommer der et signal fra et relæ. Dette signal kunne kobles til roret, og hvis torpedoen kom fra styrbord, ville roret dreje hårdt mod styrbord. Det brugte vi kun, når vi gik alene, og det virkede et par gange. Alt på skibet blev slynget løs, folk faldt ud af køjerne, og selv for dem, der stod op, var det om at holde sig fast.

Selvstyringsanlægget brugte vi også, når vi bunkrede et krigsskib og sejlede parallelt. Vi holdt vores bov på højde med krigsskibets midtskibs.

I 1943 blev der vedtaget en ny lov i USA, en »Act of Congress«. Denne lov gjorde det muligt for udenlandske officerer at sejle som officerer på amerikanske skibe. Nye skibe blev bygget hurtigt, og der var ikke erfarne officerer nok. Loven blev lavet, fordi der på dette tidspunkt var mange polske og tjekkiske militærflyvere i USA, og der var stor mangel på erfarne flyvere. Da denne lov blev vedtaget, blev det samtidig muligt for styrmand og maskinmestre med udenlandsk eksamen at sejle som officerer på skibe under amerikansk flag. Det samme gjaldt for udlændinge med amerikansk eksamen. Nogle af os, men ikke alle, blev reserveofficerer i den amerikanske marine. Det var dog ikke muligt at blive kaptajn, uden at man blev amerikansk borger.

Indtil da kunne danske officerer kun sejle på f.eks. Panama skibe som officerer. Et godt eksempel er Standard Oil tankbådene under Panama flag som før Pearl Harbour havde tyske besætninger. Disse blev udskiftet med hovedsagelig danske, efter krigen var brudt ud. De fleste af Standard Oil's (Panama Transport Company) tankskibe under Panama flag var motorskibe bygget i Tyskland. Efter krigen var brudt ud, var et af skibene i Tyskland og hentede en stor ladning af reservedele til flåden. En af de ikke så pæne ting i historien er, at amerikansk ejede tankskibe, særlig Texaco og Esso, sejlede olie til Tyskland i længere tid, efter krigen var brudt ud.

Amerikanske agenter og skibsredere var i begyndelsen af krigen desperate for at finde erfarne søfolk. Der var meget stor mangel. Agenterne ville opsøge værtshuse, hvor skandinaviske søfolk holdt til, købe dem omgange og komme i snak med dem. Den hyre, man fik på et Panama skib, var meget højere end den hyre, der blev udbetalt på engelske og andre skibe. Agenten overtalte sømanden til at rømme. Gav ham penge og installerede ham på et hotel, og så skulle han komme op på rederiets kontor, efter skibet var sejlet. Det var særlig attraktivt til dækspersonale, for her var 3 skifts vagt og ikke 2 skift.

Fra rederiets kontor blev de sendt til et andet hotel. Standard Oil sendte besætningsmedlemmer til Hotel Rex på hjørnet af 47. gade, og officererne blev sendt til et lidt bedre hotel på 48. gade. Mens man ventede, betalte de for hotellet, og besætningsmedlemmerne fik hver morgen, på hotellet, udbetalt \$ 2,10 til kosten.

Man kunne spise godt for kun det halve. På 43. gade var der et USO kontor, hvor man kunne hente gratis biografbiller. Et glas øl på et værtshus kostede 10 cent og en whisky 25 cent.

Det var selvfølgelig kun en del af dem, der sejlede for Standard Oil, der blev hyret ved denne ikke helt legale »Shanghai« metode.

Mønstrede man af efter en tur, måtte man blive i land et bestemt antal dage. Derefter skulle man mønstre i det skib, man blev sendt til. De, der sejlede i Standard Oil, meldte sig på kontoret og blev sendt på hotellet på deres regning, indtil der var en hyre.

Der var flere tilholdssteder, hvor vi mødtes. Et sted var »The Danish Athletic Club« i Bay Ridge i Brooklyn. Det var den del af Brooklyn, hvor der boede mange skandinaver dengang. Der var en tavle på væggen med navne på dem, der sejlede i allieret tjeneste. Andre steder man mødtes, var natklubben Iceland eller Restaurant Wivel på 48. gade

Et andet populært sted var Yorkville. Det var den tyske del af Manhattan, omkring 86. gade. Her var der en mindre amerikansk udgave af Hamburgs Reperbahn med dansesteder som Lorelei og Studentercafeen. Det var ikke dyrt, og der var altid fest og glade dage. Man mødte mange mennesker, og der gik rygter om, at halvdelen var FBI, og den anden halvdel tyske spioner. Der var sikkert flere af begge slags.

Jeg var godt kendt i New York, og begyndelsen skylder jeg Aage Levin: Da vi sejlede fra Esbjerg i 1939, var han letmatros. Han havde været med Skoleskibet Danmark året før og var i mine øjne »fuldbefaren«. Aage vidste, hvordan man kørte i Subway i New York, og første gang jeg så Times Square var sammen med Aage. Det første, jeg lagde mærke til, var en stor reklame for Coca Cola. Tænk kunne man også få det i USA? Alle vidste jo, at det blev lavet ude på Isværket i Esbjerg. Jeg havde aldrig smagt det, en rød eller gul sodavand kostede 5 eller 10 øre, men man skulle allerede dengang betale 25 øre for en Coca Cola.

Vi forlod Curaçao, nærmede os New York, og var ved at gøre klar til at smide det argentinske kød overbord. I sidste øjeblik kom der telegram. Konvojen skulle sejle før beregnet, og vi skulle slutte os til den, efter den var sejlet fra New York. Vi fik at vide, at denne konvoj skulle sejle med en fart af 15 knob.

(fortsættes i næste nr.)

Allierede krigssejlere - fortsat fra sidste nummer

4. AARØ ved invasionskysten

Af alfabetiske årsager var AARØ invasionsflådens skib nr. 1. Kaptajn Strøh beretter, at der var et særligt navnebræt, som lød: »Skib no. 1 D.2.«.

Styrmand Kragelund fortæller, at de havde seks lastbiler med ammunition, fire eller seks haubitzer kanoner, fire ambulancer, nogle mandskabsvogne, jeeps med påmonterede 20 m/m kanoner og mere materiel. Lossebommen over luge 2 bar en presenning, hvor soldaterne overnattede. De kom formodentlig ombord om aftenen den 4. juni.

AARØ lå et døgn uden for Swansea »og rullede rundt«, kom så af sted, forbi Land's End til samlingsområdet Z syd for Isle of Wight og derfra over Kanalen om aftenen den 6. juni.

På Omaha Beach, hvor AARØ skulle ind, gik det meget hårdt til. Det kunne vi høre ude til søs. Jeg havde det største besvær med at finde ud af nøjagtigt, hvor på stranden vi skulle gå ind. Sagen var jo den simple, at R.A.F. i løbet af natten havde bombet hele baglandet, veje og broer m.v., og derefter skiftet til at bombe hele invasionsområdet på stranden indtil kl. 06.00, da de første angrebstropper kom. Der var derfor ikke meget for mig at navigere efter, vejene lignede ikke dem, jeg havde på kortet, og andet kendeligt var der ikke meget af.

Men her har jeg lov til at være lidt stolt. AARØ ramte kun 500 meter forkert.

Vi sejlede op på stranden og ventede på at vandet faldt... Da vandet faldt, lossede vi både personel og køretøjer. Det gik ganske nemt, det var jo indøvet.

Førstestyrmand Lars Peter Hansen rapporterede i november 1945 mere kortfattet:

6. Juni Kl. 5 om Morgenen hørtes i Radioen, at Invasionen var begyndt, og alle Soldater fik deres Ordre, samt Landkort over de Strækninger, de skulde forcere.

7. Juni Kl. 6 ankom vi til Omaha. AARØ blev af amerikanske Patruljebaade ledet ind til Omaha, hvor Losningen af Soldater (188) og pansrede Automobile begyndtes paa store Pontoner, byggede for samme Formaal. 4 Timer efter Losningens Begyndelse var alle Soldater, Biler og Kanoner lossede.

De første 3 Nætter var der ustandselig Luftangreb...

»Vi landede derovre sammen med s/s Avance Morgenen Kl. 7 efter D.Dagen«, siger kaptajnen.

5. AVANCE, FANØ, LILLEAA, MARX

Fire andre danske kystdampere sejlede

amerikanske soldater og deres udstyr til Omaha stranden. Kaptajn Axel Mathiasen fortæller, at AVANCE lå og ventede før dag gry uden for Normandiets kyst. Et fantastisk, men grufuldt sceneri oprullede sig; granater og raketter fra flere tusinde skibe blev uafbrudt affyret ind over land. »Det saa ud, som om Himlen skulde revne«. - Om morgenen løb AVANCE op på kysten ved halvt højvande og satte en artilleribatallion i land på mindre end en time.

Bådsmænd V. Bostrup beretter, at FANØ lossede fra alle Luger samtidig og firede Godset ned i »Ænder«, som sejlede det ind til den aabne Strand. »Ænderne« kunde tage op til seks Tons hver, og hvad de ikke kunde klare, blev lossede ned i større fladbundede Landingsbaade eller paa Flaader. Inde paa Stranden var rejst Kraner, der løftede Godset op og firede det ned i Lastvogne, som saa kørte videre ind i Landet med det.

Under hele det mægtige Udlosningsarbejde laa vore Krigsskibe uden for os og skød over vore Hoveder paa de fjendtlige Stillinger, der naturligvis svarede igen efter bedste Evne, men vi blev hurtigt vant til al den Skydning med Kanoner af alle Kalibre, Brummen af Flyvere, Salveild fra Maskingeværer, Støj og Bragen rundt om saa frygteligt, at det lød værre end 10 arbejdende Skibsværfter.

Kaptajn E. Larsen har fortalt om LILLEAA. Skibet løb med højvandet så tæt på land, at det stod tørt, da vandet trak sig tilbage. LILLEAA havde måttet overtage en del af ladningen fra VALBORG, som havde haft et uheld i Bristol Kanalen. Kaptajn J.F. Kristoffersen beretter, at MARX transporterede soldater, materiel og ammunition, og alt kom vel i land ved Omaha.

6. Flere danske kystdampere

TOMSK sejlede også for amerikanerne, men til Utah stranden. Andenmaskinmester Aksel Magleby og matros Thorald Nielsen fortæller om soldater, jeeps, lastbiler pakket med forsyninger. TOMSK måtte ligge hen imod en uge, før lasten kunne komme i land. Krigsskibenes bombardement bragede over hovederne på dem.

Der findes oplysninger fra andre søfarende om andre danske kystskibe, som kom til Normandiet den første uge efter D-dagen: BRYNHILD, FYLLA, GRENAA, LILIAN, SKAGEN, SØBORG, VALBORG. En oversigt over coasters fra britiske rederier (det vil sige også de fremmede skibe, som de administre-

rede), nævner yderligere THYRA (dansk rederi Progress). Det var 14, og hertil kom GUDRUN MÆRSK, som også var Overlord Store Coaster, se punkt 9.

Endnu et lille antal kom med senere i operation Overlordtransporter.

7. Losning på stranden

Kaptajn Kristoffersen, MARX, har skildret, hvordan et skib blev lossede på den åbne kyst:

Med agterenden ind mod land lod vi ankrene gå og ved hjælp af en trosse, der fra agterenden blev ført i land, blev skibet trukket på grund og kom derved til at stå næsten tørt ved lavvande.

Arbejdet i lasten blev udført af besætningen og soldater, og ammunitionen blev fortrinsvis lossede i amfibiekøretøjer, der straks kunne køre godset derhen, hvor der var brug for det. Da skibet var lossede, kunne det ved højvande ved hjælp af sine ankre selv hale sig ud på dybt vand igen og sætte kursen mod England efter en ny ladning.

Matros Søs Jensen har fortalt:

Vort Skib var fladbundet. Vi sejlede blot tæt til Kysten og kastede Anker ved Højvande. Nogle Timer efter begyndte vi Losningen. Skibet stod da tørt paa det revlede Sand. Naar Ebbe-tiden var forbi, hævedes Skibet op - og saa sejlede vi.

S.W. Roskill skriver i »The War at Sea« om de strandede skibe: »i en sømands øjne forekom synet af de mange skibe, strandet langt fra havstokken, for at sige det mildt, usædvanligt«.

8. »Frit Danmark«s reportage

Ved losningen anvendte man også tusinder af amfibiekøretøjer, som skildret af redaktøren af de Frie Danskes blad i Storbritannien »Frit Danmark«, Emil Blytgen-Petersen, som besøgte invasionskysten flere gange i juli måned. Han rejste over med danske og norske skibe, blandt andre GUDRUN MÆRSK.

...naar det lykkedes, skyldes det blandt andet det fantastiske Transportmiddel, der kaldes en »Duck« eller en And. Det vrimler med disse »Ænder« overalt mellem Skibene, der lossede fra Ankerpladsen. Fra Strandbredden ruller Anden ud i Vandet som en Bil paa Hjul, men saa snart den er i Vandet, skifter den Gear, en Skrue sættes i Gang, og det gaar for fuld fart ud mod Skibet, den er med til at losse. Fuldt lastet - med en Last paa 5-6 Tons - gaar »Anden« med Skum efter Skruen mod Land, ryster Vandet af sig og fortsætter uden at standse sin Vej paa Stranden til en Omladestation, hvor en

Kran løfter Lasten over paa en Lastvogn, der snart snor sig over Klinten og Skraaningerne ind i Landet, hvor en gul Støvsky viser Ruten.

Korrespondenten kastede også blikket ud over havet:

Helt oppe fra Klintens Top ser jeg et af Krigstidens største Panoramaer. Saa langt Øjet rækker kan jeg se Skibe. Skibe ligger ankret op Side om Side, saa det bliver til en Skov af Master, og over dem duver de sølvglinsende Balloner, der er fulgt med paa hele Konvojrejsen som trofaste Følgesvende. Skibe kommer og gaar og i Horisonten, til højre og venstre ser jeg en Række Skibssilhuetter med Skorstensrøg efter sig.

9. GUDRUN MÆRSK's rejser til invasionskysten

Selvom GUDRUN MÆRSK ikke var noget kystskib, var det dog rekvireret som Overlord Store Coaster fra 2. maj til 28. august. I maj blev trediestyrmænd Henrik Knudsen forhyret ombord, og han har skrevet i mange enkeltheder om den første rejse til Omaha:

Skibet var ved at blive indrettet til benzinskib, og der blev lavet hylder i lastrummet, så vi kunne fragte tyve liters benzindunke, de såkaldte Jerrycans, og af dem kunne der være 3.500 tons. Skibet blev desuden indrettet sådan, at vi kunne have tropper på mellemdekken midtskibs. Hoveddekken blev asfalteret med et tre tommer tykt lag asfalt for at forebygge indvendig sved, når vi havde tropper ombord.

Nogen tid før D-dag indtog vi så vores last af benzin, og lå og ventede oppe i Bristol-kanalen på, at den store dag skulle oprinde. Nu måtte vi ikke ryge på dækket, og vi skulle være meget forsigtige med værktøj, som kunne slå gnister, for det kunne ikke undgås, at nogle af de mange tusinde benzindunke, vi havde ombord, lækkede lidt, så der opstod benzindampe inde i lastrummet. Derfor havde vi også fået sat fluenet i alle udluftningsventilerne til lastrummene. I begyndelsen gik vi som på en bombe, men det blev ret hurtigt dagligdags, og vi indledede os i at færdes med eksplosionsfaren, og skænkede det til sidst ikke en tanke.

En skøn sommermorgen fik vi besked på at lette anker og begive os til en fastsat position, og der åbne en kuvert, som gav os besked på at gå til en anden position for at åbne den sidste af de forseglede ordrer, der ville give os de endelige informationer.

Således gik det da til, at vi på selve D-dagen var på vej til det amerikanske brohoved »OMAHA« på den franske kyst af Normandiet. I den sidste af de forsegle-

de ordrer var der et komplet kort over invasionsområdet, som var afmærket med bøjer og ruter, der førte lige til en interimistisk havn. Det hele var blevet lagt ud af skibe, som gik umiddelbart foran invasionsstyrkerne, og samtidig med at tropperne gjorde landgang, blev havnen dannet.

24 timer efter D-dags begyndelse lå vi opankret i den nyoprettede havn og lossede benzin i amfibiebåde, som kørte ind på stranden og stakkede dunkene op, når de forskellige militærkøretøjer kunne tanke op eller tage nogle stykker med sig på ladet.

Mens vi lå og lossede, kunne vi følge hele skuespillet. Der gik en stadig strøm af landgangsfartøjer og tropper ind over stranden, blandet med store tanks og alle typer af militærkøretøjer. Vi fik nu svar på vore gisninger angående sænkekasernerne, som vi havde set rundt om kysten af England. De var blevet brugt til at lave moler med, og man havde desuden sænket nogle udrangerede dampere, som ligeledes dannede mole.

GUDRUN MÆRSK havde tre rejser med Jerrycans. Derefter var den under søiske rørledning til benzintransport, »Pluto«, færdig, og skibet blev frigjort til anden tjeneste. Det sejlede endnu nogle rejser til Normandiet, hovedsagelig med proviant og brobygningsmaterialer.

De »strandede« skibe

En væsentlig del af den tonnage, som bragte soldater og forsyninger over Kanalen fra England til Normandiet under den store invasion, bestod af små skibe, der normalt var beskæftiget i kystfarten mellem havnene på de Britiske Øer. Disse fladbundede kystskibe kunne losses tættere på land end store skibe, så der var ikke brug for så mange fartøjer til at fæрге deres last ind til kysten, og både i England og Normandiet kunne de anløbe små havne, som større skibe ikke kunne gå ind i.

Fire år tidligere under redningsaktionen ved Dunkirk i 1940, var der godt et halvt hundrede kystdampere med. Mange af dem sejlede helt ind på stranden ved flod, så de stod næsten tørt ved ebbe, og soldaterne kunne vade ombord. Så flød de atter ud med tidevandet. Den samme fremgangsmåde blev overvejet under planlægningen af Overlord, men man anså den på forhånd for at være både for langsom og for farlig. Den skulle derfor kun anvendes af få skibe hvis det var tvingende nødvendigt.

Det blev det imidlertid allerede fra andendagen, D + 1, og det viste sig at være en meget brugbar metode, som man fortsatte med gennem de næste måneder,

når vejret tillod det. De »strandede« skibe blev et karakteristisk indslag i billedet af invasionskysten.

6. Danske kystskibe som Overlord Store Coasters

Når et forholdsvis stort antal danske søfolk og handelsskibe kom til at gøre tjeneste under operation Overlord skyldtes det, at en betydelig del af den danske udeflåde, ligesom i de foregående år, sejlede i britisk kystfart. Målt i antal skibe drejede det sig om mere end en tredjedel af udeflåden under engelsk administration, i foråret 1944 omkring 35 dampere. På dette tidspunkt var 27 gået tabt siden sommeren 1940, hvorved 130 danske og omkring 100 udenlandske søfolk havde mistet livet.

De fleste af de 35 veteraner havde før den 9. april været kul- og levnedsmiddelhåbde i Nordsøfart mellem Danmark og Storbritannien; ved besættelsen var de blevet beslaglagt i britiske havne og snart efter indsat på kysten, hovedsagelig bemanded med deres danske besætninger, administreret af engelske rederi-er i Newcastle, Hull, London og andre havne.

En snes af dem kom nu under den store invasion til at deltage i transporterne af soldater og forsyninger til Frankrig og senere Belgien, Holland og Nordtyskland som Overlord Store Coasters, kystskibe med forsyninger til Overlord. De havde besætninger på omkring 20 mand – danske kaptajner og overvejende danske officerer og menige; dertil et antal britiske kanonerer. De var i gennemsnit på knapt 1500 B.R.T. og hen imod 30 år – det vil sige gamle dampere og hårde arbejdspladser, især for fyrbøderne. Logiforholdene var dårlige og blev ikke bedre af de ombygninger, som måtte ske, når de skulle i invasionstjeneste. Mange af disse små skibe vil blive omtalt i det følgende.

7. Større danske skibe

Foruden kystskibene sejlede også oceangående handelsskibe med tropper og forsyninger til de allierede hære på fastlandet. Blandt disse større skibe var der adskillige danske: tre moderne motorskibe i britisk tjeneste og under dansk flag:

GUDRUN MÆRSK, BORNHOLM og TUREBY. GUDRUN MÆRSK havde tidligere haft rejser til Amerika; det havde også i lange tidsrum været forsynings-skib for den britiske flåde og deltaget i en landgangsoperation på Lofoten i 1941, invasionen i Nordafrika i 1942 og på Si-

cilien i 1943. BORNHOLM kom fra atlantisk fart og TUREBY fra lange rejser på Atlanten, det Indiske Ocean og Middelhavet.

Der næst var der to »replacement-ships«, seriebyggede dampere, som var erstatninger for udeflådens tab og overladt til danske besætninger: FORT ST CROIX og EMPIRE BEATRICE. De sejlede begge under britisk flag. FORT ST CROIX var overladt til United Baltic Corporation i London, som administrerede Ø.K.'s skibe i britisk tjeneste, og det kom i fart i slutningen af 1943. EMPIRE BEATRICE var færdigt i april 1943 og havde rejser til havne i Vestafrika og ved Middelhavet. Endelig var der fire motorskibe, der kom fra USA under Panamaflag og med nye navne: ANNA MÆRSK, som nu hed LOCKOUT, GERTRUDE MÆRSK, nu CAVALCADE, NORDPOL, nu MANUEL, og NORDVEST, nu ALLAN A DALE. De havde siden USA overtaget dem i efteråret 1941, mest sejlet på Atlanten og Middelhavet.

8. »Sæt operation Neptune i værk«

Første fase af Overlord, selve landsætningen, var flådens ansvar, og dens kodenavn var Neptune – havets gud, ham, de søfarende fejrede med megen løssluppen lystighed, når de passerede linien og fik deres Ekvator-dåb. Men her var det bitter alvor, den kritiske start på det store korstog mod nazismen, Crusade in Europe, som Overlords øverste chef, general Eisenhower skrev.

Natten mellem den 4. og 5. juni blev ordren »Carry out operation Neptune« sendt til den allierede flåde. Neptunes øverstbefalende var en britisk admiral. En britisk og en amerikansk viceadmiral havde hovedkvarterer på krigsskibe ud for Normandiets kyst. Den 24. og 26. juni blev de afløst af generaler i land, og dermed regnede man Neptune for afsluttet. Men strømmen af tropper og udstyr fortsatte over Kanalen måned efter måned. Endnu ved nytår 1945 sejlede omkring en halv million tons skibsrum i Overlords tjeneste.

9. Den samlede flåde.

På selve D-dagen, Den længste Dag, blev der i løbet af 16-17 timer landsat 133.000 soldater fra havet og 25.000 fra luften. Landgangstropperne erobrede fem brohoveder på kysten: Sword Beach, Juno Beach, Gold Beach (britiske) Omaha Beach og Utah Beach (amerikanske). De mistede 4.300 britiske soldater og 6.000 amerikanske soldater i faldne, savnede og sårede. Efter 10 dages forløb var der omkring en halv million allierede soldater i Normandiet.

Ugen fra den 6. til den 12. juni kan man sætte som den egentlige landstigningsfase. Her deltog en vældig flåde af alle slags skibe, den største armada, verden nogensinde har set: 1.200 krigsskibe og eskorteskibe, 4.100 landgangsfartøjer, 860 transportskibe (handelsskibe, hvoraf halvdelen kystdampere), et stort antal slæbebåde og andre mindre fartøjer, ialt omkring 7.000 enheder.

Tortzen

Kammeraternes Hjælpefond

Årsmøde 2004

Kammeraternes Hjælpefond havde i år besluttet at holde årsmøde og generalforsamling på Als i nærheden af fondens feriehus på Kegnæs. Huset er sat til salg, så det blev bestyrelsens afsked med det hyggelige hus, som fonden har ejet siden 1951.

Mødet, der fandt sted den 15. maj på Skovby Kro, indledtes med, at næstformanden, Mogens Dyre, udtalte mindeord over Leo Kæraa, som døde august sidste år, 98 år gammel. Leo Kæraa var den sidste af dem, der i sin tid stiftede KH.

Formanden, Anna-Lise Clausen, rapporterede fra 4. maj højtideligheden i Ryvangen.

Aftenen forløb fint, med kun enkelte problemer, som let lader sig løse næste år.

Generalløjtnant Kjeld Hillingsøe holdt en fin tale (se Modstandskampen nr. 3 2004).

Forhåbentlig lykkes det inden næste år at skaffe midler til istandsættelse af de slidte mindsten i parken. Forberedelserne til 4.-5. maj højtidelighederne 2005 - 60-året for befrielsen - er allerede i gang, og Anna-Lise Clausen deltager som KH's formand i arbejdet.

De to vigtigste punkter på mødets dagsorden var det forestående salg af Kegnæs-huset og forretningsudvalgets forslag til ny fundats for fonden. Alle var enige om, at tiden var moden til at afhænde feriehuset. Kredsen, som har adgang til at låne huset, bliver mindre og mindre, så der er efterhånden næsten ingen venteliste, når den årlige uddeling af ugerne finder sted, og der er en tendens til, at det er de samme, der år efter år søger om ophold, og ofte får det.

KH's fundats trængte hårdt til en nyredigering - dels er fondens opgaver færre og færre, dels har den gamle fundats flere gange været igennem smårettelser, så den er upraktisk og uoverskuelig at bruge. Forretningsudvalgets forslag til en ny både kortere og klarere fundats blev vedtaget, og den træder i kraft, så snart den er godkendt af de relevante instanser. Fundatsen fastslår, at KH's hovedopgave herefter er arrangeret den 4. maj hvert år i Mindelunden i Ryvangen. Med salget af Kegnæs-huset vil der være midler hertil endnu i mange år.

Valget foregik efter den gamle fundats' regler, men bliver ikke ugyldigt efter den ny heller.

Den ny fundats fastslår, at bestyrelsen skal bestå af mindst syv medlemmer, men sætter ingen øvre grænse. Derfor bliver samtlige nuværende medlemmer, p.t. 13, siddende.

Til forretningsudvalget genvalgtes Anna-Lise Clausen (formand), Mogens Dyre (næstformand), Aase Beck Eigenbroth (sekretær) og Solveig Skjøtt. Kassereren, Poul Brandt, var ikke på valg.

Til 4. maj-udvalget genvalgtes Solveig Skjøtt, Martin Frøland, Warmi Hansen, Anna-Lise Clausen og Jørgen Viggo Nielsen (Hjemmeværnet).

Til Kegnæs-udvalget genvalgtes Mogens Dyre, Erik Hauberg, Chr. Hell, H.P. Skjoldborg og Aase Beck Eigenbroth, som alle fungerer, indtil huset er afviklet.

Mødet sluttede med en hyggelig middag på Skovby Kro, hvor også Karen Iversen, vor afholdte rengøringshjælp i Kegnæs-huset, og hendes mand deltog.

Søndag formiddag var der åbent hus for bestyrelsen med ledsagere med formiddagskaffe i haven ved Kegnæs-huset.

Aase Beck Eigenbroth

Foreningen og UD hedrer Nils Christian Ditleff

Tale ved foreningens leder Sigurd Syversen, i anledning overrekkelsen av Ditleffs bilde i UD torsdag 8. januar 2004 (Gengivet fra »Grini-Posten« 1-2004).

»Herr Utenriksminister, Utenriksråd og øvrige representanter for Utenriksdepartementet. Representanter for familien Ditleff. Mine damer og herrer.

På vegne av Foreningen av Politiske Fanger 1940-45 er det meg en stor glede å kunne forære Utenriksdepartementet ved Utenriksministeren dette bildet av minister Niels Christian Ditleff, samtidig som vi vil gi uttrykk for vår glede over at departementet har funnet en egnet plass til det. Det er neppe å tå munnen for full når jeg sier at mange av oss føler at vi skylder minister Ditleff vårt liv. Da de allierte troppene under slutfasen av annen verdenskrig begynte å nærme seg Berlin og Oranienburg der Sachsenhausen lå, var vi som befant oss som fanger der, både glade og ganske urolige. Hva ville vår skjebne bli? Ville SS-ledelsen ta livet av oss som en siste desperat handling? I ettertid vet vi at denne frykten ikke var ugrunnet. Det var ikke bare vi som var engstelige for vår skjebne. Nordmenn som var landsforvist til Gross Kreutz i utkanten av Berlin, tok opp saken med minister Ditleff som arbeid med disse spørsmålene ved legasjonen i Stockholm. Ditleff la fram en plan for den norske regjeringen i London, for hvordan de skandinaviske fangene kunne bringes i sikkerhet. Planen gikk ut på å anmode Sveriges Røde Kors om å søke SS-ledelsen om tillatelse til å samle de skandinaviske fangene, som befant seg i de områdene som tyskerne ennå kontrollerte, i en leir utenfor Hamburg med sikte på videre transport til Sverige.

Regjeringen var ikke enig i forslaget. Man mente at fangene ville bli befridd under de alliertes framrykking og at det ikke var noen grunn til å sette i gang en egen redningsaksjon. Men Ditleff ga seg ikke. Han klarte å overbevise regjeringen om at dens vurdering ikke var holdbar, og regjeringen bøyde seg og ga ham grønt lys for å gå videre med planen. I dag vet vi at han lyktes takket være god hjelp fra grev Folke Bernadotte og svensk Røde Kors og senere også fra dansk side. Fra midten av mars 1945 ble de tyskkontrollerte områdene finkjemmet for norske og danske fanger. Disse

ble brakt i foreløpig sikkerhet i Neuen-gamme og senere ført over til Sverige. De ikke-skandinaviske fangene led en annen skjebne. De ble drevet på en siste marsj nordover mot Østersjøen der planen var å få dem om bord på båter som så skulle senkes. Mange døde under marsjen. Resten nådde aldri Østersjøen, men ble innhentet av de allierte. Ditleffs innsats besto delvis i å legge fram en plan som kunne virke fullstendig utopisk, men altså viste seg å holde, og delvis i ikke å akseptere et nei fra regjeringen, men å argumentere så godt for

planen at regjeringen til slutt ga seg. Jeg vet ikke hvordan dagens utenriksledelse ville ha sett på en tilsvarende stahet fra en tjenestemann.

Ditleffs fantasi og tro på holdbarheten i sin argumentasjon bør kanskje inngå som pensum på aspirantkurset? Vi minnes i takknemlighet og hedrer ham som et eksempel for kommende generasjoner.«

Vi i Danmark har ofte tendens til å glemme Ditleffs store innsats. Den er hermed erindret. Red.

En stor dag i Sønderjylland

Til Montgomery's sejrrige Soldater!

I kommer som Befriere, men ogsaa som Venner og Allierede. Ingen har vel større Ret til at benævne Jer saadan end Modstandsbevægelsens Mænd. Nu faar vi Op-
rejsning for den 9. April 1940 med al dens Bitterhed og Skam. Vore Hjerter og Sind er fyldt af en dyb Følelse af Lykke over, at vort Fædreland atter er frit. Vi har været udsat for det tyske Naziststyres Vold og Tyranni, dets Plyndring og Terror paa alle Omraader, men vort Land er bleven forskaanet for Krigens Gru. Vi takker det naadige Forsyn, der reddede Danmark fra den Skæbne, der blev andre af Tyskland nedkæmpede Landes Lod. Vi takker ogsaa de Allierede, der forstod, at vi var Venner, og som behandlede os der efter. Modstandsbevægelsens Mænd mener at have Lov til at tro, at Modstandsbevægelsen under Ledelse af Danmarks Frihedsraad, har sin Andel i den gode Skæbne, der blev Danmarks.

For os blev Ordet Danmark efter den 9. April 1940 en Forpligtelse. Vi forstod Sandheden i det ældgamle Sagn om Dannebrog: Kun naar I løfter dette Tegn højt, skal I sejre!

Vi har da hver især i Lydighed mod enhver Ordre fra Danmarks Frihedsraad og som en kær og hellig Pligt søgt at løfte Danmarks Flag højt.

Mange af vore Kammerater er segnet i Kampen, men de faldt under det rød-hvide Korsbanners Tegn, og skønnere Død kan ingen Dansk faa.

Vi bøjer os i Ærbødighed for dem, som faldt, vi sørger med deres Kære, men vi véd, de faldt ikke forgæves, for deres Liv gav de det Fædreland, hvis Navn — Danmark — er os saa dyrebart.

Montgomerys tapre Mænd! Vi véd, at I har kæmpet og sejret, vi véd, at I har baade stridt og lidt, at ogsaa I har Mænd, der faldt paa Ærens Mark for deres elskede Fædreland. Fælles for os er, at vi paa hver sin Front og under helt forskellige Kaar har kæmpet ogsaa for den demokratiske Livs-idé, der vil, at Mennesker skal have Menneskeret. Sammen har vi bekæmpet det Naziststyre, der ved sin blodbestænkte Grusomhed har vanhelliget Ordet Menneske.

Sammen skal I og vi som en Del af den allierede Front i de Tider, der kommer, staa Vagt om den Fred og Frihed, vi vandt. Blod og Taarer kostede Kampen. Lykke og Ret for den lidende Menneskehed skal Sejren sikre.

Velkommen da til Danmark, velkommen til Sønderjylland, den tusindaarige Kamplads mellem Danske og Tyske.

**Danmarks Frihedsraad,
Lokalkomitéen.**

Dette skrift blev uddelt til de første engelske soldater, der nåede Sønderjylland — på engelsk naturligtvis.

RUNDE DAGE

Ved Anni Mørk.

Sendes til Dagmar Mørk Jensen,
Damms Teglgård 20, 1.th.
6200 Aabenraa
Telefon og fax 74 62 71 14

02. august

Viggo Torstensson, 80 år
Sandgade 6
8900 Randers

03. august

Edel Larsen, 85 år
Blichersvej 105, st.tv
3000 Helsingør

19. august

Brian Olesen, 80 år
(Dachau 141.704)
38 Austral Ave, Beecroft

20. august

Asta Christensen, 80 år
Brohusgade 9,1
9000 Aalborg

Erik B.C. Qvist, 80 år

Udsigten 16
4220 Korsør

23. august

Jørgen Kieler, 85 år
Rungstedvej 107
2960 Rungsted Kyst

24. august

Aase Pedersen, 85 år
P. Freuchens Vej 12
9210 Aalborg SØ

26. august

Hartvig Andersen, 80 år
Grønningen 13
8362 Hørning

31. august

Lizzie Krus, 75 år
Grundtvigsvej 30
5230 Odense M

04. september

Hjørdis Andersen, 85 år
Herman Bangs Vej 4
9200 Aalborg SV

11. september

Carlo Lizier, 80 år
Tårnvej 20
2610 Rødovre

14. september

Johs. Chr. Andersen, 85 år
Rosengården 6,1
9200 Aalborg SV

16. september

Henny Ørum, 75 år
Lindensborgvej 43
9200 Aalborg SV

21. september

Børge Køngerskov, 85 år
Jyllandsgade 41
7000 Fredericia

22. september

Jacob Ejner Agerskov Andersen, 85 år
Duevej 14 b
3300 Frederiksværk

24. september

Hedvig Nielsen, 80 år
Bygholmen 7
9000 Aalborg

Erik Freiesleben, 85 år

Otiumvej 5
9000 Aalborg

26. august

Hartvig Andersen, 80 år
Grønningen 13
8362 Hørning

27. september

Hilda Dahl, 80 år
Herskindsgade 9
9000 Aalborg

29. september

Ester Elstrøm, 85 år
Dalsvinget 4
8600 Silkeborg

02. oktober

Aage Kirk, 85 år
Prs. Alexandrines Alle 18
2920 Charlottenlund

11. oktober

Bodil Ejlertsen, 80 år
Chr. VII's Vej 14
6070 Christiansfeld

22. oktober

Henning Ebbesen, 75 år
Jernbanegade 6
7000 Fredericia

28. oktober

Svend R. Larsen, 80 år
Arn. Nielsens Boulevard 1, 2.
2650 Hvidovre

08. november

Karin Jørgensen, 90 år
Henning Smiths Vej 3, lejl. 21
9000 Aalborg

*Hjertelig TILLYKKE
til alle fødselarerne*

Rettelse!

Desværre er der sket en meget beklagelig fejl, som jeg hermed gerne vil undskylde. I juni-udgaven af »Modstandskampen« står, at Georg Schlätzer den 27.07.04 rundede de 80 år. Georg Schlätzer har i et brev til mig gjort opmærksom på, at den rigtige dato stadig er 01.08. I håbet om, at fødselsdagen trods alt var vellykket, undskylder jeg endnu en gang fejltagelsen.

*Med venlig hilsen
Anni Mørk*

Tak!

Vi har fra Horserød-Stutthof foreningen modtaget en materiale-samling om folkestrejken 1944. Godt materiale, værd at have ved hånden, når Modstandskampen 1940-45 skal redigeres.

Kaj Christensen

Det er nu på tide...

...tro det eller ej, at tænke på 2005...

for allerede i næste nummer af bladet skulle jo gerne fødsels-dagsmeldingerne i for januar.

*Med venlig hilsen
Anni Mørk*

Vi husker holocaust

Han levede ni måneder i en nazistisk koncentrationslejr. En af de danske fanger fortæller

Internationale mindedag for Holocaust. Vi mødte Leif Refdahl, som tilbragte ni måneder i koncentrationslejren Buchenwald

TEKST: JAKOB FÄLLING

FOTO: KENN THOMSEN

- Om aftenen var der optælling kl. 21.00, og alle mand skulle stå udenfor barakken og vente. Det værste var, at der var en jødebarak ved siden af vores. De tog deres døde med ud og holdt dem under armen, som om de var levende. Så kunne de andre få deres brødration. Altså indtil ligene var gået i forrådnelse. Så gik den ikke længere.

27. januar 1945 befriede russiske tropper fangerne i koncentrations- og udryddelseslejren Auschwitz.

Sidste år indførte Danmark en officiel Auschwitz-dag på denne dato, til minde om de danske ofre. Vi mødte en overlever fra en anden af de nazistiske lejre, Buchenwald.

Leif Refdahl, Brøndby, vejede 77,5 kg, da han blev taget af tyskerne i september 1944. Da han kom hjem ni måneder senere, var han en desillusioneret 23-årig. Vægten viste 50 kg.

-Måske var det allerværste, at der gik små børn rundt dernede. Sådan nogle små stakler på et-to år, siger Leif Refdahl.

-Hvordan kan man behandle andre mennesker sådan?

Spørgsmålet hænger lidt i luften. Det kommer helt indefra, helt pr. automatik, helt stilfærdigt. Vi sidder i de to bløde tv-stole, komplette med et ekstra lag hynder, hjemmebaren og høretelefo-

nerne inden for rækkevidde.

På skærmen foran os kører hakkede sort/hvide billeder fra en tysk koncentrationslejr. Billederne viser mænd i stribe fangedragter, de marcherer i kolonne, udmagrede, ødelagte ansigter, manglende tænder, sorte, indsunkne øjne. Så fokuserer kameraet på en bunke lig, på indtørrede, sørgelige kadavere, der ligger stablet op på en stor anhænger, som var de træstammer.

-Det var i sådan en vogn, vi kørte dem fra gaskammeret til krematoriet. Vi var ti mand om at trække sådan en... se, det er massegravene.

Der er helt stille i lejligheden i Brøndby. Leif Refdahl sukker og lader en hånd glide hen over ansigtet. Så griber han fjernbetjeningen og slukker fjernsynet. Udsendelsen er slut.

Politiet pågrebet

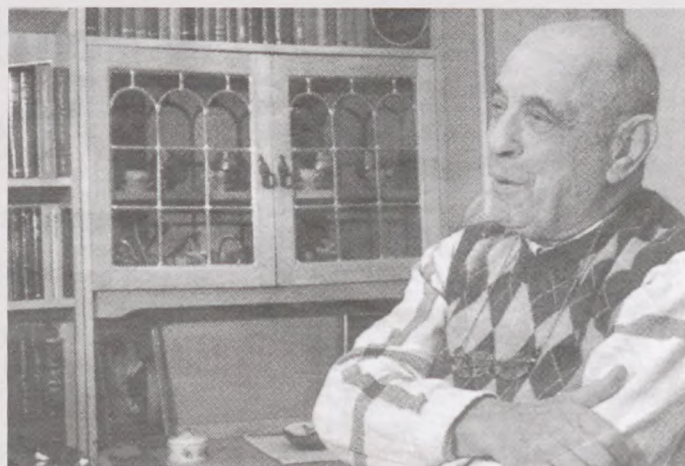
Leif Refdahls liv tog en uventet drejning en septemberdag for næsten 60 år siden.

Ved 11-tiden om formiddagen var der en luftalarm, og ikke længe efter blev Københavns Politigård stormet. Betjentene blev gennet ned i den ovale gård, kørt til Langelinie og lodset ned i lastrummet på skibet »Stella Polaris«.

-Vi vidste ikke, hvad der skulle ske. Vi havde hørt om nogle lejre, men vi troede bare det var arbejdslejre, siger Leif Refdahl.

Efter generalstrejken i 1943 havde tyskerne mødt mere og mere modstand. Tyskerne skruede modsat op for presset mod Danmark, og 19. september gik tyske soldater i aktion.

Omkring 2.000 betjente blev pågrebet. Heriblandt altså den 22-årige Leif Ref-

dahl. 24 timer efter ankom de til Liibeck og blev kørt i kreaturvogn til Neuengamme. Undervejs, på den 24 timer lange togtur, døde to kolleger. Efter nogle dages ventetid i denne lejr blev betjentene fragtet videre til Buchenwald.

-Det var en kæmpestor lejr. Der var 85.000 fanger, og af dem var der omkring 2000 danske betjente.

Telefonen afbryder Leif Refdahls forklaring med en øresønderrivende bimlen. Det er vist en af dem fra kvarterets ældrecafé, der vil spørge foreningsformanden om noget. Med ét er vi tilbage i 2004.

Barakken og jøderne

En træbarak i Buchenwald skulle blive Refdahls nye hjem det næste år. Han lå i en seng, der var 1,20 m bred. Han delte den med fem andre.

- Hvis man skulle op og tisse om natten, kom man aldrig ned i sengen igen. Så måtte man sidde op og sove resten af natten.

Der var rotter og lus i barakken, som Leif Refdahl mest af alt husker for den ubehagelige stank. Toiletet til barakkens 200-300 fanger var to spande - en i hver ende.

- De rigtige toiletter var udenfor. Det var en mur, der var rundet foroven, så man kunne sætte sig der.

- Men jeg må indrømme, at jeg gik på toiletet i barakken, så ofte jeg kunne. Man havde jo ikke for mange kræfter, og hvis man lige faldt bagover, var det slut. Der var flere an-

dre fanger, der faldt derned. Vi fik dem aldrig op igen.

Hverdagen i Buchenwald var præget af hårdt arbejde. Klokker seks om morgenen marcherede fangerne ud på arbejde i deres stribe pyjamas'er, ofte i seks-otte graders frost. Turen gik til Tysklands største våbenfabrik, som var blevet bombet. Fangerne skulle rydde op.

- Lidt længere væk lå stenbruddet. Det var kun dem, som skulle dø hurtigt, der blev sendt derned. Der sled man sig hurtigt ihjel, forklarer Leif Refdahl og tilføjer:

- De fanger, der havde en tatovering på kroppen blev sendt derned. Lejrkommandantens kone lavede lampe-skærme af deres hud.

Når arbejdet var færdigt ved femtiden, marcherede de hjem til lejren igen. Menuen stod på en tynd suppe, og så var der optælling kl. 21.00.

Vand eller gas

Cirka hver tiende dag skulle fangerne en tur i baderummet.

- Det var meget ubehageligt. For vi vidste ikke, om der kom gas eller vand ud af bruserne, siger Leif Refdahl.

- Der blev totalt tyst. Vi var helt pacificerede af angst, siger Leif Refdahl.

Leif Refdahl overlevede koncentrationslejren ligesom de fleste andre internerede danske politifolk. Han kom tilbage til sin kone og det danske politikorps efter krigen. Men 25 år efter var den gal igen.

- Når jeg gik forbi en slag-

terbutik eller hørte noget musik, begyndte jeg at græde. Jeg græd hele tiden, siger han. Efter et lægebesøg blev Leif Refdahl indlagt på psykiatrisk afdeling på Bispebjerg Hospital.

- Det er helt normalt, sagde lægen.

- Normalt? At græde hele tiden. Det er da ikke normalt!

- Jo, vi ser det over hele Europa. 25 år efter bryder sårene op igen.

Lægens forklaring var, at nervebelastningen hos KZ-fangerne havde været så stærk, at centralnervesystemet var ødelagt.

Må leve med det

Leif Refdahl havde med andre ord fået nogle sår, han måtte lære at leve med. Og det har han altså gjort. Han sidder i hvert fald lyslevende i stuen i Brøndby og fortæller...

Hans brune øjne bevæger sig ligeså skarpt og præcist, som hans analyser af de verdensnyheder, der fortæller om krig og forfølgelser.

Høreapparatets ledning stikker ud lidt over højre øre. Høreskaden stammer i øvrigt fra et vanvittigt luftbombardement, men det er en helt anden historie.

Læsebrillerne hænger i en snor rundt om halsen, og den skakternede vest sidder udover den ulastelige skjorte. Leif Refdahl er 82 år, men han er åndsfrisk, han er aktiv, han er stærk.

- Jeg har den fordel, at jeg både har oplevet forsiden og bagsiden af medaljen, siger han med en trist mine.

- Hvordan fanden kunne de gøre det? Det kan jeg ikke fatte den dag i dag.

- Nå, siger han og standser op, lader en hånd glide over ansigtet, som om den kan fjerne smerten. På sin egen stilfærdige måde udstråler han, at smerten aldrig vil gå væk. Det kan den ikke.

- Jeg tror vi bliver nødt til at slutte nu, siger Leif Refdahl. - Jeg kan ikke klare mere.

Majdage 2004

Tidligere modstandsfolk og kz-fanger fra Bernadottøgården i Roskilde mindedes den 4. maj de faldne fra besættelsen ved at deltage i mindehøjtideligheden i Ryvangen. I tre busser betalt af Bernadottøgårdens Beboerfond kørte ca. 60 beboere og personaler til Mindelunden. Her gik de først til henrettelsespladsen, hvor der blev lagt en blomst, og man sang »Altid frejdig...«, hvorefter man fra en plads i første række foran gravpladsen fulgte højtideligheden. Efter at fanerne var ført frem til Axel Poulsens mindesmærke, bød Anna-Lise Clausen på vegne af Kammeraternes Hjelpefond velkommen til de mange fremmødte. Minna Hess-Thaysens dejlige pigeor sang de gamle danske sange, Hjemmeværnsorkestret musiserede og spillede senere til Frihedssangen. Et af aftenens højdepunkter var generallojtnant K.G.H. Hillingsø's tale, hvori han bl.a. fremhævede modstandskampens betydning, trods manges udsagn om det modsatte. Det lune vejr medvirkede til, at aftenen blev til en stor oplevelse, som sluttede med, at de 2-3000 deltagere sang »Altid frejdig...« inden fanerne blev ført tilbage.

På hjemturen glædede vi os til at blive modtaget af en lysallé ved Bernadottøgården. Desværre havde en voldsom byge gjort det umuligt at tænde de mange lys, i stedet for modtog Bernadottøgårdens Venner os med en Gammel Dansk, varm kaffe og snitter. Man hyggede sig med sang og samvær, inden vi skiltes.

Den 5. maj kl. 11 mødtes vi i forårsso-len ved Bernadottes mindeeg for at mindes befrielsen, da Danmark igen var frit. De, der husker den dag, føler stadig en berusende glæde ved at opleve den 5. maj, men for nogle er glæden dog iblandet en dråbe malurt. Tankerne går til den far, ven, eller kammerat, som ikke fik lov til at opleve dagen.

Bernadottøgårdens Beboerfane blev ført frem af den gamle kz-fange Jørgen Peter Jørgensen med Per Johansen som fanevagt, inden de mere end 40 deltagere blev budt velkommen. Efter at forsamlingen havde sunget »En lærke letted...«

holdt en beboer, Peter Ilsøe, en god 5. maj-tale. Heri omtalte han de mange danskere, som ikke oplevede befrielsesdagen i Danmark. Fangerne fra de tyske koncentrationslejre, som var ført til Sverige – Danske i allieret krigstjeneste – de danske søfolk, hvoraf mange først kom hjem et halvt år efter – politiet der var på vej hjem fra Buchenwald og Den danske Brigade, som kom hjem fra Sverige umiddelbart efter befrielsen – indstillet på at skulle kæmpe mod tyskerne, hvis det skulle vise sig nødvendigt. Peter Ilsøe sluttede med at oplæse et digt af Jørgen Halck, som deltog i krigen i engelsk tjeneste. Digtet hedder »Danske Faldskærmsjægere« og er skrevet til Svend Truelsen og handler om de mange danskere, der rejste hjem til Danmark under besættelsen for at deltage i kampen mod nazismen. Første vers lyder

*De er kommet fra Nord, fra Syd og Øst
Fra Vest og fra Verdens Ende.
Fra Peru til Tyrkiet har Danmarks Røst
kaldt dem. Kom lær dem at kende.*

Lise Alstrup lagde en blomst fra Bernadottøgårdens Venner og Bernadottøgårdens buket blev lagt af Lykke Finderup, hvorefter alle sang Frihedssangen. Emmy Reitoft takkede for den store deltagelse, inden fanen blev ført ud.

Alle beboere, daghemsbrugere, hjælpere samt indbudte gæster deltog i den efterfølgende festmiddag, der i dagens anledning var tilberedt i Bernadottøgårdens køkken. Beboerfonden gav et glas vin til maden. Der blev sunget og der blev talt af centerrådsformand Erik Voss; men et højdepunkt under middagen var underholdningen af tidligere operasanger ved Det kgl. Teater, Chr. Sørensen, som sang en række kendte og populære revy- og operettesange ledsaget af Grethe Weiss på klaveret. Det blev en festlig afslutning på en dejlig sammenkomst, før Emmy Reitoft kunne sige tak for en god dag.

Mogens Henrik Nielsen

Der lægges blomster ved Bernadottes mindesten på Bernadottøgården. Foto: MHN

Forbitrelse over politi-aktion mod VVN-BdAs talsmand

3. december 2003 trængte 10 medlemmer af statspolitiet ind i privatboligen hos Ulrich Sander og VVN-BdAs kontor i Wuppertal. VVN's landskontor blev gennemført og gennemfilmet og papirer medtaget. Sanders computer blev beslaglagt og samtlige kartoteker kopieret. Således landede Sanders samlede arkiv hos Forfatningsstyrelsen. Derved kan de lande i hænderne på formodede forbrydere og nynazister.

Efter at der var dukket en skrivelse op hos et forhenværende medlem af Bjergjægerdivisionen, der fremstod som værende fra den centrale leder for bearbejdning af Naziforbrydelser som mas-

semord, viste det sig, at anklagerne ganske vist var rigtige, men at det anvendte brevhoved var falsk.

Anklageren i Dortmund tilskrev brevet journalisten og talsmanden for VVN-BdA, Ulrich Sander, selv om Statsanklageren efter de impliceredes mening burde vide, at det ikke var tilfældet. Tilsyneladende drejede det sig om et påskud til at komme til Sanders og VVN's materiale. Ulrich Sander har længe beskæftiget sig med at bringe Bjergjægerens forbrydelser frem i lyset. Hidtil er disse aktiviteter ikke behandlet af myndighederne, derimod søger man at ramme journalisten, der bringer det

frem.

Mere end 180 personer og organisationer fra ind- og udland har protesteret. Der kræves, at anklager og offentliggørelse af kopierede dater indstilles. Den tyske journalistorganisation har ligeledes protesteret mod myndighederne: »Det er tydeligt, at statsmagten anvender urimelige midler mod en engageret journalist. Samtidig indledes undersøgelser mod folk, der ønsker at demonstrere mod Nynazister, idet man bruger bestemmelser omkring »angreb på forsamlingsfrihed.«

Salomon Kom, vicepræsident for det jødiske centrallråd minder derimod om, »at efter vore erfaringer må der ikke være« meningsfrihed for rascisme og antisemitisme. Det er vor opgave at medvirke hertil.

(Uddrag fra ANTIFA februar/marts 2004).

IG-Farbens penge

Hvem tilhører de 2.2 mia i en schweizisk bank?

Disse penge tilhører ofrene for denne kemiske industri-koncern. Nu vil imidlertid aktionærene i fallitboet »IG-Farben under afvikling« ved hjælp af en US-sagfører have fingre i pengene.

Denne, verdens største kemi-koncern var en af hovedårsagerne til krigen og den, der fik størst udbytte af den. Den forenede alle kemiværker og opnåede kæmpefortjeneste under krigen. Det skete på bekostning af sved og blod fra tvangsarbejdere og Auschwitz-fanger. 30.000 gik tabt alene i IG-Farben værket Monowitz. Da udgangen blev tydeligere, smuglede IG-Farben som mange andre tyske foretagender deres formue til udlandet, især Schweiz. Der havde de

deres egen bank. Ved krigen slutning udgjorde deres formue i Schweiz 4,4 mia. DM. De omdannedes til et nyt navn: Finansinstitut Interhandel. Det gennemskuede USA hurtigt og blokerede for formuen. Da var »flugtpengene« vokset til 7 mia. dollars. De blev beslaglagt til godtgørelse til dem, der var hårdest ramt af gruppen.

IG-Farben blev kort efter krigen opløst af de allierede. Direktionen anklagedes for aggressionskrig, mord og slaveudnyttelse. I 1952 dannedes et afviklings-selskab, der overtog restformuen på flere hundrede mio. DM til skadeserstatninger. I slutningen af halvtredserne overførtes 30 mio. DM til Cleans-conferen-

cen, en jødisk organisation, der skulle fordele penge til ofrene. Dermed skulle sagen være slut. Det beløb henviste likvidatorerne altid til, når overlevende hævdede, at formuen tilhørte ofrene. Det var ikke engang 1.000 DM for hver af de døde. Hvad med de 1¹/₂ mio., der døde i gaskamrene? Zyklon B. hertil levere. Hvad med de 200.000 tvangsarbejdere? Denne skandale lod politikerne passere uden protest.

Formuen på kontoen må tilhøre ofrene, ingen andre. Det vil overlevende og pårørende gennemføre med alle midler, juridiske og politiske. Pengene må i en fond, der kontrolleres af de overlevende. Det samme gælder alt, hvad der kommer ud af at realisere værdierne.

Uddrag af artikel af Peter Gingold, talsmand for VVN-BdA og repræsentanter for den franske modstandsbevægelse. I Der Neue Mahnruf. Marts/april 2004.

F I R mod historieforfalskning

Bestyrtelse over resolution i Europaparlamentet.

Et vigtigt mål for Europa-Parlamentet er at mindes modstandsbevægelsen og alle ofre for Nazismen. Dette ansvar har EP flere gange påtaget sig bl.a. i februar 1992 i forbindelse med beskyttelse af KZ-mindesteder.

Derfor er vi bestyrtet over resolutionen på den 16. kongres (4./5. februar 2004) om fordømmelse af totalitær kommunisme. På revisionistisk facon tales

der om »kommunistisk og fascistisk styre« som to lige inhumane regimer. KZ-lejre og rascisme betegnes som karakteristisk for kommunisme.

Som modsætning til Holocaust-dagen den 27. januar ønsker man en europæisk mindedag for »ofrene for kommunismen«. Da de finansielle midler til bevarelse af KZ-mindesmærker er begrænsede, vil en europæisk undersøgelse og

dokumentationscenter for ofre for kommunismen skulle finansieres af Europaparlamentet.

Sådanne forsøg vil forvride ånden fra den kolde krig og hører ikke til i Europa, hvis rødder er folkenes og staternes fælles kamp mod den forbryderiske tyske fascisme.

Fra News of Inernational Federation of Resistant. April 2004.

Ebbe Munck

1905-1974

Ebbe Munck

På befrielsesdagen den 5. maj 2004 afslørede Poul Lynggaard som næstformand for Frihedsmuseets Venners Fond en mindeplade og et mindeskrift for Ebbe Munck på Bernadottégården i Roskilde i forbindelse med donationen af en pengegave til Bernadottégårdens Beboerfond.

Efter husets festmiddag samledes mere end 40 beboere og gæster ved Nita Johansens lejlighed i blok 3, hvor Beboerfondens formand Mogens Henrik Nielsen bød velkommen og straks gav ordet til Poul Lynggaard, som udtalte, at det havde været ham en stor glæde at kunne medvirke til, at denne donation kom i stand, da han havde set, hvor megen glæde og gavn Beboerfonden gjorde for Bernadottégårdens beboere og ikke mindst for de tidligere modstandsfolk og fanger. Han fortsatte med at omtale Ebbe Muncks virke. Den 9. april 1940 opholdt Ebbe Munck sig som krigskorrespondent i det nordligste Finland. Han skrev i sin dagbog: KAMPEN ER ALLEREDE FORBI. Men kampen var ikke forbi, for

Ebbe Muncks vedkommende. For ham skulle den til at begynde, i forordet til Hæstrups bog skriver Dronning Margrethe om sin tidligere hofchef: »Få enkelt personer har som Ebbe Munck fået afgørende betydning for deres lands skæbne«. Hans evner til at komme i kontakt med mennesker og hans mange kontakter til betydelige kredse i England, Sverige og Danmark gjorde, at han fik en helt central placering i den danske modstandsbevægelse.

Ebbe Munck kom til Stockholm, hvor han var manden, til hvem efterretnings-tjenesten sendte deres oplysninger, som han så sendte videre til SOE i England. Den engelske organisation, der støttede sabotagen i de besatte lande. Ebbe Munck arbejdede for etableringen af Den danske Brigade, for våbenindkøb, for flugtruter over Øresund og ikke mindst for, at Danmark kunne opnå status som allieret nation. Ebbe Munck havde ingen formel status, men blev be-

tragtet som Danmarks Frihedsråds repræsentant i Stockholm. Han var i London i aug. 1944, hvor han forhandlede med De frie Danske og i okt. 1944 illegalt i Danmark for at orientere om de allieredes synspunkter. Ebbe Muncks kontor i Stockholm var i bogstavelig forstand »Døren til den frie Verden«, og han gjorde sig i høj grad fortjent til sit kodenavn SKIPPEREN. Efter at have motiveret donationen afslørede Poul Lynggaard mindepladen og mindeskriftet og overrakte derefter en check på 10.000 kr. til MHN, som takkede på Beboerfondens vegne. Som et lille minde om dagen fik Nita Johansen en platte med et billede af Bernadottégården, hvorpå hun inviterede gæsterne indenfor i sin hyggelige lejlighed. Efter en fællessang inviterede Emmy Reitoft på et lille glas og et stykke kransekage.

*Poul Kildemoes og
Mogens Henrik Nielsen*

Donation og navngivning af Nita Johansens lejlighed med Ebbe Muncks navn. Donationen var fra og af Frihedsmuseets Venners Fond. Fra venstre Mogens Henrik Nielsen, Poul Lynggaard og Nita Johansen.

Foto: MHN.

Læserbreve

Fiskerhuset på Kegnæs

I bladet den 3. juni kom den ventede meddelelse om, at vort hyggelige hus nu bliver lukket. Det måtte jo gå sådan.

Men vi er mange, der gennem årene har tilbragt gode dage i det hyggelige og efterhånden velindrettede hus. Første gang var min kone og jeg der alene. En gang var vi der sammen med en modstandskammerat og hans kone. Flere år

blev til ophold med vor familie. Alle var begejstret. Børnebørnene var ivrige for at komme der. Det blev så til beretninger om modstandskampen.

En stor tak til Aase Beck Eigenbroth og alle de andre, som i de mange år sørgede for, at huset altid var i bedste orden.

*Jens Wulff
Grenaa*

På Dagmars vegne vil jeg hermed gerne sige tak til alle dem, der tænkte på hende i anledningen af hendes 80 års fødselsdag.

Anni

Holger Danske og Tom Søndergaard

Igen har Bernadottgården i Roskilde haft den glæde at modtage en donation. Denne gang fra »Holger Danske« - en af de gamle sabotageorganisationer - som ønskede en lejlighed navngivet med et af dets kendteste medlemmer - »Tom Søndergaard«.

Den 19. juni mødtes en kreds af gamle HD-folk med Tom Søndergaards datter Anni Søndergaard og flere af hendes familie samt flere beboere ved Marianne Hansens lejlighed. Efter at være budt

velkommen til de ca. 25 deltagere tog Frands Halberg ordet og fortalte om Holger Danskes indsats under besættelsen og især om Toms måske mest kendte aktion, sprængningen af Forum i København. En aktion hvor Tom blev alvorligt kvæstet. Så alvorligt, at Tom kort efter besættelsen døde af de kvæstelser, han havde fået.

Efter at have motiveret donationen afslørede Anni Søndergaard mindepladen og mindeskrevet for sin far og for Holger

Anni Søndergaard – Tom Søndergaards datter ved mindeplade og mindeskrevet for Holger Danske og Tom. Foto: MHN.

Fra venstre Mogens Henrik Nielsen, Frands Halberg og Anni Søndergaard efter overrækelsen. Foto: MHN.

Danske. Frands Halberg overrakte derpå en check til Bernadottgårdens Beboerfonds formand Mogens Henrik Nielsen, som takkede med en forsikring om, at pengene ville blive brugt til beboerne og de gamle modstandsfolks bedste. Marianne Hansen fik overrakt en platte til erindring om dagen og forsamlingen sang »Det haver så nyligen regnet...«. Emmy Reitoft takkede de mange fremmødte for deres trofasthed over for de gamle modstandsfolk på Bernadottgården. Det betyder meget for dem, at de føler, at der stadig er nogen, der tænker på dem, og hun sluttede med at invitere alle på vin og kransekage.

Mogens Henrik Nielsen

Mindestenen ved Rorup

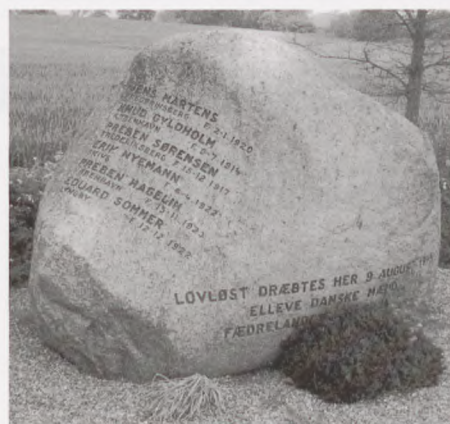
9. august 2004

For 60 år siden, den 9. august 1944, 9 måneder før befrielsen, kørte en lastbil ud fra Vestre Fængsel i København med 12 mand på ladet. Det var 11 modstandsfolk fra grupperne BOPA og Holger Danske. Den 12. skulle vise sig at være stikker. Han fortalte de 11, at de var på vej til en koncentrationslejr i Tyskland; men at de havde en chance for at flygte, hvis de bad om »at måtte træde af på naturens vegne«. Det kunne tyskerne ikke nægte dem.

De 11 fulgte hans opfordring; men da de var kommet ned fra lastbilen, på landevejen ved Rorup, blev de alle skudt ned bagfra. »Skudt under flugtforsøg« som det senere hed i tyskernes version.

En mindestenen blev rejst, hvor de elleve blev skudt. Den blev afsløret på 2-års dagen den 9. august 1946, takket være lokale borgere, der både gav penge og arbejdskraft. Den 9. august i år vil tidligere modstandsfolk og kz-fanger på Bernadottgården i Roskilde afholde en lille mindehøjtidelighed ved Rorupstenen. Vi mødes kl. 14 og bagefter er vi sammen på Bernadottgården ved et beskedent kaffebord. Andre gamle modstandsfolk er velkomne til at være sammen med os (I skal selv sørge for transporten) og til at deltage i kaffebordet for et beskedent beløb på 10 kr. I bedes tilmelde jer til Emmy Reitoft på 46 31 60 11.

Emmy Reitoft, Bemadottgården

Den smukke natursten Rorupstenen, som lægger navn til dem, som her blev myrdet den 9. august 1944. Foto: MHN

4. MAJ

Kl. 20.00

Koncert ved hovedtårnet midt i Frøslevlejren ved Padborg Jernbaneorkester. Fanebærere, fakkelbærere (FDF-/FPF, Det Danske Spejderkorps og KFUM Spejderne) og kransenedlæggerne møder ved tårnet, klar til opstilling.

Kl. 20.20

Formanden for DSI Frøslevlejren, amtsborgmester Carl Holst byder velkommen til Frøslevlejren. Der lægges krans og blomster ved mindestenen omgivet af faner, hvorefter der blæses »Last Post«.

Kl. 20.34

Frihedsbudskabet fra BBC den 4. maj 1945 lyder over højtalere ud over lejren. Vi synger »Altid frejdig, når du går«.

kl. 20.40

Pastor Annette Wiuf Christensen holder mindeandagt. Vi synger »En lærke letted«.

Kl. 20.50

Kaffebord og fællessang i W7 under ledelse af lærere og elever ved Frøslevlejrens Efterskole. Pris kr. 40,00.

Alle i Frøslevlejren anmodes om at tænde lys i vinduerne der vender ud mod publikum.

Den Selvejende Institution Frøslevlejren - Karen Nymand Nielsen

Frøslevlejren 4. maj 2004

Harry Henriksen, der er bestyrelsesmedlem i Frøslevlejrens Venner, har sendt nogle fotos af højtideligheden i lejren den 4. maj om aftenen. Der var ca. 400 mennesker til stede, så det var en god dag og aften.

Da det er aften, er faklerne tændt. Vi ser mindestenen og talerstolen.

Billedet viser nogle få af de ca. 400 gæster. Foto: Harry Henriksen

SENTENSER

Den gode anfægtes ikke af den slettedadel. *Demokrit*

Gør det, som du føler er din opgave i livet! Da kan du aldrig håbe for meget eller vove for meget.

R.W. Emerson

Det er vigtigere, hvordan et menneske bærer sin skæbne, end hvordan denne skæbne i virkeligheden er.

W. von Humboldt

Det menneske, der kun lærer lidt, ældes på oksers vis; hans krop vokser, men hans forstand ikke.

Budistisk ordsprog

Den, der kender sig selv, kender andre; for hjerte kan sammenlignes med hjerte.

Kinesisk ordsprog

Der tales så meget om livsstil og om »brands«. Bare man ikke »brander« livet til stil alene.

Kaj Christensen

Forandre sig kan ingen, bedre sig kan alle. *Ernst von Feuchtersleben*

Den, som bliver modfalden i modgang, kan kun udrette lidet.

W.W. Hunter

Den fornemste, men også den sværeste af alle kunster, er livskunsten.

Poul Bjerre

Det var godt, vi fik det bedre, men det var bedre, at vi fik det godt.

Villy Sørensen

Løgne om Berlusconi

Undertegnede har boet 24 år i Rom og vil kommentere artiklen »Berlusconi forsvarer Mussolini«.

Artiklen er et eksempel på, hvor megen tilsvining, Berlusconi må finde sig i, og jeg konstaterer, at »Modstandskampen« åbenbart gladelig istemmer sjakalernes hylekor (som f.eks. Berlingske Tidendes italiens-korrespondent, der med mellemrum sviner Berlusconi til i en grad, der efterlader en skamfuld på journalistens vegne).

Berlusconi gør et stort arbejde for at skabe forsoning og fred i Mellemøsten (hvilket aldrig nævnes i medierne). Han har som den eneste statsleder i Europa i TV udtalt medlidenhed med de israelske ofre for Arafats terror og sagt, at hver gang, en israeler bliver myrdet af palæstinenserne snigmordere, berører det ham lige så dybt, som var det en fra hans egen nation.

Han har i marts/april besøgt Israel og har lige som vicepræsident Gianfranco Fini, leder af Alleanza Nazionale, det forhenværende fascistiske parti, udtalt sin loyalitet med Israel. Med kipa på hovedet har Fini nedlagt krans på både i Auschwitz og i Yad Vashem, og Berlusconi såvel som Fini har officielt fordømt Mussolinis fascisme som værende forbryderisk.

Fini har på denne måde påtaget sig ansvaret for og bandlyst Alleanza Nazionale tidligere fascisme. Dette har kostet ham et ikke ubetydeligt antal stemmer, idet Alessandra, barnebarn af Mussolini,

og hendes tilhængere er trådt ud af samme parti.

Dernæst nævner ovenstående artikel to journalister fra »The Spectator«. Disse misfortolker Berlusconi bevidst og river citater ud af deres sammenhæng. I øvrigt er det en kendsgerning, at Mussolini aldrig oprettede kz-lejre, sådan som nazisterne og kommunisterne gjorde for at udrydde deres modstandere. Det bliver aldrig fra de venstre-radikale overset, at Lenin og Stalin ganske uden protester fra de korrekte og retfærdige myrdede 4 millioner russiske jøder ved enten at skyde dem eller sende dem til Birobidjan (10 dages togrejse til den anden side af Sibirien, hvor jøderne blev læsset af uden skotøj!). Jeg har selv for tre år siden mødt en af de få overlevende.

30 millioner italienere har stemt på Berlusconi trods de venstreorienteredes systematiske tilsvining i italiensk radio og TV, hvor ikke »alle kanaler« (dette er igen en løgn) men kun én kanal, kanal 4, sympatiserer med Berlusconi, medens de tre statskanaler stadig domineres af de venstre-radikale, der råber op om, at det ville føre til ensidighed (hvad der netop har været siden 1970-80), hvis andres meninger end deres egen må komme til statsfjernsynet.

Lige som vi i Danmark må lide under, at Holger K. og Sippel, for at takkes muslimerne, dagligt udspreder løgne og propaganda i deres ubændige had mod

Israel og USA, således må italienerne høre på »oppositionsføreren« Fassinis udgydelser i »hele folkets navn«, uafledigt, flere gange hver eneste dag, på alle kanaler. Samme Fassini er leder af partiet DS, Demokratiske Socialister, og dækker sammen med Bertinottis parti, de Genfødte Kommuniste, ca. 4,1% af Italiens befolkning, altså ikke »hele folket«. Disse helte, der får skolelærere til at stille op med eleverne, der gerne vil have en fridag, sammen med bøller, der gerne vil lave ballade og plyndre, ynder at demonstrere, at brænde biler af, slå butikruder ind og stjæle, ødelægge og svine gader og huse til, medens de svinger med de røde faner og endnu flere palæstinensiske flag og råber »PACE, PACE (fred, fred)«.

Jeg vil gerne understrege, at jeg ikke forsvarer Mussolini, jeg fordømmer fascismen, især Mussolinis jødelovgivning. Jeg selv var 18 måneder i Theresienstadt og min fader blev gasset i Auschwitz i 1943. Men jeg fordømmer i lige høj grad nutidens venstreorienterede/radikale politikere og journalister, der med deres »korrekte meninger« i løbet af 30 års muldvarpevirksomhed har ført til nutidens europæiske antisemitisme.

*Paul Aron Sandfort
Classensgade 67,3
2100 København Ø*

Bemærk: Dette er et læserbrev! Red.

Efterhånden bliver det mere kompliceret at få bladet til at løbe rundt

Dels er portoen som bekendt steget gevaldigt, og selv om vi har fået bevilget et mindre tilskud fra biblioteksfonden, så er det ikke sikkert, om det fortsætter næste år.

Dels bliver vi af naturlige årsager færre og færre, selv om vi oplever glædelige eksempler på, at slægtninge og andre interesserede ønsker at holde bladet. Alligevel må vi forudse, at vi kommer under det antal eksemplarer, der gi-

ver adgang til portonedsættelse.

Derfor er det under alle omstændigheder tanken at søge oprettet en hjemmeside, så kontakten kan opretholdes, idet der fortsat kan være behov herfor.

Det viser sig, at relativt mange... også på vor alder får en mail-adresse eller på anden måde kan få adgang til internettet.

Derfor vil det være godt, hvis nogen synes, det er en god ide, at man da sen-

der bladet deres mail-adresse. Men naturligvis er det tanken, at man blot kan gå ind og læse, hvad der sker på hjemmesiden, uden at man selv behøver at have adresse.

Dagmar M.J.

Pressemeddelelse:

Dansk Gestapofanges kz-beretninger

I Frøslevlejrens museum vises en særudstilling med kz-tegninger af afdøde førstelærer P.E. Mahler, Nørre Søby på Fyn. Mahler var aktiv modstandsmand, og i januar 1945 blev han arresteret af Gestapo.

Efter et kort ophold i Gestapos fynske hovedkvarter, Husmandsskolen ved Odense, blev Mahler overført til Frøslevlejren, hvorfra han sammen med 250 andre fanger i februar 1945 blev deporteret til kz-lejren Dachau i Sydtykland. Senere blev han flyttet til Neuengamme ved Hamborg, og kort før Tysklands kapitulation den 5. maj kom han tilbage til Danmark med en af de hvide busser.

P.E. Mahler var en dygtig tegner, og under hele fangenskabets fastholdt han sine oplevelser i tegninger og skitser, som han udførte på tilfældige materialer som indpakningspapir, karton fra emballager og gamle blanketter. Efter hjemkomsten fra Tyskland, mens de barske indtryk fra kz-lejrene endnu var friske, udførte han en række mere gennemarbejdede tegninger, hvoraf et fyldigt udvalg sammen med flere skitser nu kan ses i Frøslevlejrens Museum.

Udstillingen giver et stærkt og levende indtryk af en dansk modstandsmands oplevelser i de uhyggelige koncentrationslejre i Hitlers Tyskland, og der arbejdes på, at Mahlers tegninger senere vil blive vist i Dachau og Neuengamme.

Bemærk!

Som det kort er bemærket - beskrevet - i et par blade, har vi nogle ændringer på vej. Vi vil imidlertid gerne have vore læsere til at give deres mening til kende.

Efter »stramninger« over for de små blade, som regeringen har vedtaget, bliver abonnementet så dyrt, at vi må forhøje prisen til ca. 200,00 kroner eller vi kan nedsætte udgivelsen til 3-4 gange årligt og så derved måske holde abonnementsprisen på omkring 160,00 kroner.

Vi håber stadig at have stof nok til ca. 20-24 sider pr. gang. Ring eller skriv her til, hvad man ønsker - mest.

Red.

OBS!

Sydøstjysk afdeling af De Erhvervshæmmede har på en ekstra ordinær generalforsamling valgt ny formand, idet Jens Jakob Jensen (Jejse) af helbredsmæssige årsager ikke så sig i stand til at fortsætte som formand, men var indforstået med at fortsætte i bestyrelsen som næstformand.

Alle, der har samarbejdet med Jejse, kender ham som en god kammerat og altid meget hjælpsom, og det var det samme under den tyske besættelse, hvor han huskes for sit mod og sin store indsats, altid med på barrikaderne.

Den 11. maj 1944 blev Jejse arresteret af Gestapo og indsat i Kolding arrest og var til mange forhør på Staldgården. Under opholdet i arresten havde Jejse kontakt

med sin mor, hvilket medførte, at hun blev arresteret. Det var en meget hård tid for Jejse, idet hans far var under jorden.

Den 20. oktober 1944 blev Jejse sendt med en af transporterne fra Frøslev til Neuengamme og kom derfra på udkommando.

Som medstifter af afdelingen var Jejse i afdelingens bestyrelse og fungerede samtidig som socialkonsulent og har gennem årene hjulpet mange med ansøgninger o.s.v. og var afdelingens samlingspunkt. Derfor en stor tak til Jejse for hans store arbejde for afdelingen.

Ny formand for afdelingen blev afdelingens hidtidige kasserer, Kai Ejlertsen og som ny kasserer valgtes Birgit Lund.

Tankespor!

Dødsmarschen og lejren ved Belower Wald

I »Modstandskampen« 3. juni 04 og FV-bladet 177 fortæller Erik Heimann Olsen om sit besøg i Belower Wald. Det bragte nogle tidligere artikler i erindring, hvor Peder Søegaard, der selv var KZ-fange i Sachsenhausen, fortæller om Dødsmarschen. Disse beretninger henviste til Antje Zeigers og bragtes først i »Pigtraad« nr. 1 i 1991 og i »Modstandskampen« nr. 4 og 5 i 1996.

Og hver gang bliver man lige rystet og lige forundret. Dette mærkelige forår i 45, da naturen vågnede til liv midt i de endnu rygende ruiner af krig, og endnu tusinder joges ud på disse dødsvandring, skønt redningen kunne have været så nær.

Hvorfor reagerer mennesker så forskelligt? I samme synsfelt: En SS-vagt med sit mordvåben og en Røde Kors-transport med de livbringende forsyninger og midt imellem de udhungrede KZ-fanger... Netop optrin fra Belower Wald har de grufulde kontraster.

I en samtidig erindringsbog (dog udkommet 1960) skildres ophold og færden

som af et øjenvidne, hvad også foregives.

Men er det som SS-vagt eller som Røde Kors-hjælper? Det sidste påstår han... men se et par citater og sammenlign med de ovennævnte skildringer!

NN befinder sig i bil på vejene ved Schwerin og Wismar.

»Nogle få kilometer uden for Wismar ... kommer en grå masse udtærede og pjaltede mennesker vandrende.... Det er KZ-fanger fra Oranienborg, som SS-mandskabet fra »Totenkopf-standarte« i huj og hast prøvede på at evakuere, inden russerne kom.... Jo længere gruppen kom mod nord, desto færre vagtposter blev der tilbage... (kunne han se det ved at betragte den pjaltede skare? GL) .. og ikke langt fra Wismar forsvandt den sidste SS-vagtpost ind i en mørk fyrreskov.« Det sker i de sidste april dage!!

Nogen tid senere er NN på vej til Berlin, stadig med Røde Kors-mærke på tøj og bil, da han husker på, at en RK-person skal være ubevæbnet! en pistol, som han har modtaget af en taknemlig polsk KZ-fange! tager han op af lommen og kyler

langt ind i en lille skov. Mon det er lykkes KZ-fanger at have pistoler med sig ud fra Sachsenhausen?

Rigtig meget tyder på, at NN snarere har tilhørt et af de SS-korps, der blev brugt til vagtposter i lejrene (som NN besøger endda med chokolade!!) i slutfasen, og som senere ledsagede dødsmarscherne.

I Pigtraads-skildringen fortælles om en SS-mand, der skyder til måls efter KZ-fanger, at han også havde Røde Kors-armbind! det har han næppe været ene om... Derfor er det utiltalende, at mindesmærker for ofrene for NAZI-bødlerne skal blandes med andre!

I FV-bladet fortæller Heimann Olsen lidt om de historiske omgivelser til Belower Wald, bl.a. om slottet, bygget af Frederik den Stores far. Om ham skrev forfatteren Jochen Klepper en stor biografi: »Faderen«. Jochen Klepper og hans jødiske hustru med en datter begik selvmord i 1942, da de var i Gestapos søgelys.

Grete Lorenzen
Gyvelvej 42, 6621 Gesten

Nekrolog

Johannes Damsgaard 1915-2004

Igen har vi måttet sige et vemodigt farvel til en gammel ven og en god kammerat. Johannes Damsgaard - blandt venner kaldet »Johs« døde den 4. juni 2004. Familien mistede en elsket mand, en kærlig far og morfar. »Johs« var politiassistent og blev sammen med 1800 andre politifolk taget den 19. september 1944 og ført via Neuengamme til Buchenwald. Han blev ført hjem fra lejren Park Meusdorff 31/3-1945 som fange nr. 309.616. »Johs« var gift ved arrestationen og kunne efter hjemkomsten genoptage familielivet og sit arbejde i politiet. Han blev et virksomt medlem i Buchenwald-klubben, hvor han i en del år var medlem af bestyrelsen.

På grund af sin aktive virksomhed blandt gamle kolleger og fanger blev »Johs« i 1993 medlem af bestyrelsen på Bernadottégården i Roskilde, valgt af Fangesammenslutningen, og han blev et

meget seriøst arbejdende medlem med mange gode ideer. Det var en periode med nogen uro. Bestyrelsen ville gerne af hensyn til beboerne og de gamle fanger og modstandsfolk have Bernadottégården med i en ny organisering af ældreomsorgen i Roskilde - kaldet integrationen - men dele af Fangesammenslutningen satte sig imod, og det gav nogle turbulente møder. Det lykkedes for bestyrelsen at overbevise Fangesammenslutningen, så vi kunne gennemføre tilslutningen til integrationen.

Bestyrelsen tog initiativ til at gennemføre nogle studieture for Bernadottégårdens personale til Frøslev og Neuengamme, for at de ved selvsyn kunne lære lidt om de forhold nogle af beboerne havde levet under i tyske koncentrationslejre. »Johs« var med på en af de første ture og her var han en værdifuld deltager med sin baggrund i Buchenwaldopholdet, men også på grund af sit gode humør. »Johs« måtte på grund af svigtende helbred stoppe sit arbejde i bestyrelsen i 1996, og nogle år efter fik han

og hustruen Helga en dejlig lejlighed i Bernadottéparken, hvor de har boet til hans død.

Det var spændende at være sammen med »Johs« ved TV-Lorrys udsendelse i 2003 om gamle fanger og modstandsfolk på Bernadottégården. En udvidet udsendelse blev genudsendt i påsken 2004, hvor deltagerne familier deltog - også »Johs«s hustru, datter og barnebarn. Det blev en spændende udsendelse, som prøvede at belyse, hvordan en tidl. kz-fanges problemer i efterkrigstiden havde påvirket familiens liv. Nu er et aktiv liv sluttet efter næsten 89 år.

Æret være Johannes Damsgaards minde!

Mogens Henrik Nielsen
Bernadottégården

BØGER

FOLKESTREJKEN

Da hovedstaden gjorde oprør

Af Rasmus Jørgensen

176 sider, illustreret.

Pris: 189,00 kr.

Forlag: Dokumentas.

100 danskere mistede livet og 600-700 blev såret i de få dage, folkestrejken varede.

Juni-juli 1944 var blodige, men – og det giver bogen et godt billede af – sammenholdet blandt befolkningen i København blev enestående; det var ikke blot arbejderne, der strejkede, det var stort set alle. Det var kontorer, sporvejene, DSB osv. Hele byen var med!

De eneste, der vist ikke brød sig om det, var samarbejdspolitikere – nå nej, de var gået af, eller var de – og så tyskerne. Dr. Best, der stadig var tysk leder i Danmark – dog stærkt forfulgt af general von Hanneken, der godt kunne tænke sig at overtage ledelsen. Ingen, hverken de detroniserede politikere eller tyskerne, kunne »styre« eller tilfredsstillende befolkningen. Magthaverne afbrød nu el, gas og vand samt indførte spærretid, ligesom radioen holdt op med at virke. Heller ikke det hjalp.

Først da Frihedsrådet proklamerede, at de var med, ja, endda ledende, kom der »styr« på det.

Politikerne havde allerede under 29. august 1943-optøjerne tabt befolkningens sidste tillid. Frihedsrådet – et næsten ukendt råd, bestående af anonyme personer – havde kørt de detroniserede politikere ud på et sidespor og sat deres egen dagsorden for, hvordan denne strejke skulle »køre«, skriver Rasmus Jørgensen, og intet er mere rigtigt.

Befolkningen stod sammen, og selv om der hver dag under strejken, blev dræbt og såret mange personer – som skrevet i indledningen – kunne magtapparatet, tyskerne, embedsmændene og fagforeningsfolkene ikke tvinge strejken til at slutte. Tyskerne slet ikke. Ja, tvinge befolkningen til at gå indendørs ved spærretidens start kunne man ikke engang. Der blev lavet bål på gaderne, der var overgreb på kendte nazister og deres ejendom, hver dag. Her er varehuset

Bulldog et strålende eksempel. At der også skete overgreb på »feltmadrasser« o.lign. er ikke særlig kønt, men hører åbenbart med til krig og besættelse. Hvad med i dag?

Selv om »de grønne« – den almindelige tyske værnemagt – ikke tog initiativet til mord og overgreb – det overlod de til Gestapo, militærpolitiet og de danske terrorkorps – var de dog ind imellem alligevel virksomme. Disse korps kendte kun én regel: terror og herunder drab på den almindelige dansker, uanset køn og alder.

Schalburgtage mod danske aviser og kulturinstitutioner var også efterhånden dagligt forekommende – ikke bare i København, men også i provinsen.

Den civile ulydighed var voldsom – ikke siden dagene op til 29. august -43, hvor hovedstaden ikke var med – havde så mange mennesker modsat sig såvel bevæbnet besættelsesmagt som politikere og embedsmænd. Befolkningen var ved at tage »sagen« i egen hånd.

Frihedsrådet tog nu over, og deres indflydelse blev anerkendt af befolkningen og – hvilket var væsentligt – udlandet. De allierede kunne nu se, at Danmark var aktiv i modstanden mod Nazityskland.

Det, der gør bogen interessant ud over det almindelige, er at nogle mennesker, som oplevede folkestrejken, også skrev om den – dengang. Politikommissær Cederstrand, Knud Marboe, Statsradiofonien, maleren Flemming Bergsøe, Gunnar »Nu« Hansen og mange andre skrev rapporter, ligesom der blev skrevet breve familier imellem. Andre kilder er citeret, illegale blade, almindelige aviser, ugeblade, og der er også udtalelser fra de detroniserede politikere – ikke altid lige salon-fæhige.

En sober og ind imellem meget spændende bog.

Et stykke Danmarkshistorie.

Kaj Christensen

Forbrydere uden straf - nazister slap fri

af Erik Høgh Sørensen

223 sider, illustreret.

Pris: 189,00 kr.

Forlag: Dokumentas.

For at forstå opgøret – eller stort set manglen på samme – med de nazistiske forbrydere, krigsforbrydere, må man hele tiden have i baghovedet, hvad det var for et land og dets justits, der tog sig af retsopgørelsen.

Det var et justitsvæsen, der allerede

før 9. april 1940 leverede et vist samarbejde med tysk Gestapo. Vi tilbagesendte flygtninge til Tysklands KZ-lejre, både jøder, kommunister, socialdemokrater og fagforeningsmænd. Der var ikke noget heroisk i Danmark, heller ikke før 9. april 1940. Smålusket var hele politikken over for Nazityskland, og bedre blev det ikke efter 9. april.

Forfatteren har påtaget sig et sisyfosarbejde – ingen justitsminister har lagt nogen vægt på at retsforfølge krigsforbrydere – og det skal EHS have stor tak for. Ingen tror, at »sandheden« om den tid bliver afdækket, der er alt for mange, der har noget at skjule – også selv om de er afdøde. Systemet vil ikke indrømme fejl – hvis det kan undgås.

I forordet skriver forfatteren: »Denne bog er derfor skrevet i håbet om, at danskerne midt i en terrorkrigstid må blive forskånet for at gentage fortidens fejltagelser, og at retspolitik og retsbevidsthed må få lov at gå hånd i hånd«.

Enkelte mordere får lidt mere omtale end andre, og det er forståeligt. De var værre, og nogle af dem lever endnu.

En af dem var Walther Rasmussen, om hvem politibetjent Herluf Rasmussen i 2003 ud fra personlige erfaringer berettede, at han under krigen mindst indtil maj 1944 havde en yderst suspekt forbindelse til det danske politi, og at dansk politi og Gestapo samarbejdede i al hemmelighed for at undertrykke den kommunistiske del af modstandsbevægelsen. Selv om det er bevist og indrømmet af W.R., at han var med til mordene ved Rorup, har han været i Danmark over 100 gange, og han har talt med det danske politi og spurgt, om de ville have noget. Det ville de ikke.

Vi får også revideret den almindelige historie om besættelsestidens første drab. Det var ikke Kaj Munk, men journalist Clemensen.

En skurk bliver til helt. Duckwitz blev mest kendt som den tysker, der mere end nogen anden tysker var jødernes redningsmand. Om det sidste kan der ikke være tvivl, men at han var vor Abwehrmand, at han spionerede mod den danske handelsflåde inden den 9. april 1940, gives der mange vidnesbyrd på i denne bog. Opportunister findes i alle samfundslag.

Kam, Bolle, Toft, Værnet, Bunke, Jensen og mange andre mordere, nazistens bøddler og deres rå opførsel, skrives der om.

Appendiks A omtaler 31 undslupne krigsforbrydere – ingen af dem er stillet for retten, selv om 28 af dem fandtes i live i Tyskland og Østrig. Ingen – måske bortset fra Søren Kam – eftersøges.

Erik Høgh Sørensen har gennem syv år gravet i de arkiver han har »fået fingre i« – tyske som danske. Nogle er lukket. Alligevel synes det mærkeligt, at man kan slippe af sted med så mange drab og tortur på civile mennesker uden at skulle stå til ansvar. Har det noget at gøre med den daværende regering – samarbejdsregeringens – kollaboration. Eller er det almindelig dansk glemsomhed?

Kaj Christensen

***En meget jødevenlig ung dansker
- erindringer fra Nazityskland***

Allan O. Hagedorff / Else Cornelius

176 sider, illustreret.

Pris: 225,00 kr.

Forlag: Gyldendal.

En anderledes bog om en anderledes dansker, der frivilligt – uden at være tvunget til det af fagforeningen – arbejdede i Nazityskland i en boghandel, et arbejde, der betød så meget for ham, at arbejdsstedet var mere eller mindre ligegyldigt, blot bøgerne, køberne og delvis forfatterne var til stede.

En lille – hurtigt læst – roman, med en dybde lidt over det normale, det må den være, når en homofil – lidt dekadent – bevæger sig husvant i de højeste kredse og alligevel hjælper andre eftersøgte i jødiske kredse. Selv om han havde været volontør i England og Frankrig var forholdet til en anden homofil Frits Leipzig i Tyskland – Hitler eller ikke!

Bogen giver et godt billede af, hvad et menneske – der turde – kunne gøre for andre forfulgte, selv for jøder, der sad i Auschwitz eller levede i de skrækelige overvågede jødekollektiver. Jødekollektiverne, som var små samfund, hvor den ene part i ægteskabet var arier, den anden jøde, også her var Hagedorff aktiv, ja mere end aktiv, han opsøgte kollektiverne for at se om han kunne hjælpe med noget; bl.a. kontaktede han den svenske ambassade, og efter samtale med legationssekretær Torsten Bjørk fik han 25 såkaldte »Bescheinigungen« – indrejsetilladelser til Sverige – og levnedsmiddelpakker til mennesker i Auschwitz. Farligt, ja, men han turde.

Selv om det er fortalt før – i andre bøger – om forfølgelsen af jøder, vil følgende citat være med til at give forståelse for noget af omfanget: »Der var bænke i parkerne, jøderne ikke måtte sætte sig på. I 1936 havde jøderne mistet valgretten. Pludselig måtte jøder ikke gå på restaurant, i teater, til koncerter, på udstilling – eller på badeanstalt. Jødiske børn kunne ikke gå i skole eller studere,

og det var forbudt at undervise dem. Jøder måtte ikke besidde et kørekort eller en bil, og de måtte kun benytte offentlig transport på ganske bestemte betingelser. Jøder måtte ikke opholde sig i ventesale eller i offentlige beskyttelsesrum under luftangreb. Jøder måtte ikke have telefon eller radio. Jøder måtte ikke gå til frisør. De måtte ikke holde hund, kat eller brevduer«. De var »undermennesker«.

Bogen er bemærkelsesværdig ved, at politiske budskaber er helt fraværende. Denne bog handler om mennesker, deres måde at leve på under grusomt nazidiktatur, og et menneskes deltagelse i denne tilværelse. En tilværelse, der ændres radikalt ved krigens slutning, hvor Hagedorff befinder sig i amerikansk og russisk besættelseszone.

Forsidebilledet siger noget, men bogens titel virker forkert. En boheme i Tyskland ville virke bedre.

Else Cornelius har lyttet godt, og hendes beskrivelse er et let læst dansk.

Kaj Christensen

Anden Verdenskrig

Leksikon

Redaktion Claus Bundgård Christensen

494 sider

Pris 350,00 kr.

Forlag: Aschehoug

Leksikonet, der er det første på dansk om den 2. Verdenskrig, er lavet i forbindelse med Det Historiske Hus ApS. Et opslagsværk ikke kun om verdenskrigen, men så sandelig også om optakten til såvel den politiske som den militære situation. Selv om mange faktuelle forhold under og før verdenskrigen er forbundet med usikkerhed, er denne usikkerhed blevet mindre efter at flere og flere arkiver er – om ikke helt åbne – så dog blevet mulige at »titte« i.

Forståelsen for, hvem der var allierede, og hvem der krigedes og hvor længe, er godt beskrevet. Hvem var aksemagterne, hvem var De Allierede, var Aksemagterne de samme under hele 2. Verdenskrig, var de allierede, hvad var Anschluss, Antikominternpagten, Antisemitisme, Appeasement-politikken, Atlanterhavserklæringen, Barbarossa-forordningen, Einsatzgruppen, Endlösung, Eutanasioprogrammet, Folkedomstolen, Guernica, Holocaust, Intelligensaktionen, Jedwabne, Jødestjernen, Katyn, Kommissærordren, Kuglerlass, Lebensborn-programmet, Lidice, Oradur, Mischlinge, Nacht und Nebel-Erlass, Nürnberg-lovene, Wansee-konferencen?

Alle disse afsnit giver et godt billede af, hvad der skete, hvorfor, og med hvilke midler. Midlerne, som det ses af denne lille opremsning, var entydige tysk-nazistiske råheder.

Leksikonet giver langt mere end det her nævnte. For de militærinteresserede er de fleste våben, der blev anvendt, angivet med såvel skudantal, mundingshastighed, vægt og antal skud i minuttet. Kampvogne, tanks ligeledes angivet med hastighed, vægt, våbenbestykning og i hvilket antal de blev produceret. Fly, ligeledes hastighed, besætning, våbenbestykning, evt. antal medførte bomber, aktionsradius, produktionstal. Skibe – slagskibe – er også med. Appendiks D viser kampvogne, panserjagere og selvkørende kanoner – delt i Aksemagterne og Allierede. Vist i silhuet. I appendiks E er flyene vist på samme måde, dertil nogle kort.

Der er i alt 1.175 opslag, der er biografier af aktørerne, der er gode beskrivelser af såvel de krigsførende som neutrale (halvneutrale) landes opførsel.

De strategiske steder, der er anført, har vi her i Europa for størstedelen glemt, vi husker vel snart ikke andet end Stalin-grad og invasionen i 1944.

Alle KZ-lejrene og udryddelseslejrene er godt beskrevet, hvornår oprettet, antal fanger og hvor mange henrettet eller døde af sult og tortur.

Hanna Reitsch, tysk kvindelig testpilot, er omtalt. Omtalt er også, at hun som den sidste fløj ud af Berlin i et Storch fly. Burde dette fly ikke have haft sit eget afsnit? Paven, Pius 12., synes at have fået en for mild behandling, måske alt for mild.

Dette leksikon er egentlig uundværligt, hvis man interesserer sig for – og vil forstå – mere af 2. Verdenskrig.

Små fejl, ja – men kun små. Det er et opslagsværk, vi har manglet.

Kaj Christensen

OBS: På grund af stofmængden, er noget udeladt. I næste blad er dette med. Red.

Klip fra aviser og blade

Berlingske Tidende den 19. maj 2004

Jernbanesabotage afgjorde ikke krigen

Henrik Skov Kristensens kronik 13. juni om effekten af den danske jernbanesabotage sætter spørgsmålstegn ved Aage Trommers konklusion om, at jernbanesabotagen ikke havde betydning for de allieredes endelige sejr over Tyskland. Bl.a. henvises til SHAEF-dokumenter, alle fremkommet meget sent i krigen. Ligeledes ser det ud, som om kronikøren tillægger manglen på allierede luftbombardementer af danske mål den danske jernbanesabotages virkning til grund.

Jeg skal kort hér redegøre for, hvorfor Aage Trommer stadig har ret, og at kronikørens teser er forkerte, og indledningsvis citere fra den tyske overkommandos krigsdagbog (OKW IV-II 1945). Her skrives om jernbanesabotagen i Danmark i de sidste krigsmåneder, hvor den var på sit absolut højeste: »Sabotagen besværliggjorde transporterne, men den endelige virkning blev dog stærkt begrænset! Ved videre læsning finder man ud af, at de forsinkelser, der var, skete i Norge, og at dette skyldtes vejret samt den norske infrastruktur. Derved forsinkedes enhedernes ankomst til udskibningshavnene. Men ved ankomst til operationsområdet var forsinkelserne generelt indhentet, trods den danske jernbanesabotage. Dette kunne kun lade sig gøre ved et godt planlagt og velgennemført transportsystem gennem Danmark med enhedstog, hurtige omdirigeringer, planlagte pauser (buffer) og hurtig og effektiv reparation efter sabotage mv.

Kronikøren nævner »Operationsorder No. 1«, udstedt umiddelbart før D-dag, som grundlag for iværksættelse af ødelæggelsen af bl.a. de danske jernbaner ved hjælp af sabotage og en deraf mulig manglende allieret bombing. Men årsagen var slet og ret, at de allierede ganske simpelt ikke havde hverken fly eller besætninger til rådighed til at gennemføre angreb. Derfor var sabotage den eneste mulighed i Danmark. Luftstøttemæssigt var det oven i købet så galt, at man måtte anvende strategiske flyenheder i rollen som taktiske bombere for at ødelægge eller blødgøre mål i Frankrig lige efter D-dag. Dette gav så den tyske industri »luft« til at producere materiel samt for værnemagtens vedkommende at flytte enheder hen, hvor de skulle anvendes. Først sent i efteråret 1944 og foråret 1945 havde de allierede få, men egnede flytyper til rådighed for evt. angreb i Danmark, bl.a. RAF Mosquito bomber- og jagerbombere samt RAF Mustang III og IV jagere. Men kun meget højt prioriterede mål fik glæde af denne flykapacitet, og det

Af Steffen
Dresler
Vættehøjen 42
4700 Næstved

var ikke i Danmark. Derfor var sabotagen så vigtig for de allierede og derfor bl.a. SHAEF-udtalelserne.

De tyske enheder, der direkte skulle anvendes i Frankrig efter D-dag og som stod i Danmark (19. og 47. VolksGrenadierDivision (VoGrDiv), 363. og 416. Infanteridivision (InfDiv) samt 49. og 51. SS-brigade), var alle mere eller mindre stationeret »fredsmæssigt« i den sydlige del af den jyske halvø, og deres ankomst til operationsområdet blev således ikke forsinket i Danmark. Yderligere kom 89. InfDiv fra Norge gennem Danmark uden forsinkelser. Altså

havde sabotagen ingen direkte indflydelse på de allieredes D-dags operationer, muligvis med modsat fortegn set fra tysk side, da deres transporter foregik hurtigt og effektivt.

Den tyske opmarch til Ardenneroffensiven omkring nytår 1944/45 skete også med enheder bl.a. opstillet og tilført fra Danmark, herunder 9. og 18. VoGrDiv. De ankom også til operationsområdet til planlagt tid.

Ud over disse nævnte enheder var der i kortere eller længere tidsrum stationeret sekundære enheder, der skulle opstilles, genopstilles mv. De afgik planlagt til deres operationsområder i Polen og Italien, eller hvor der nu var brug for dem. Heller ikke nogen af disse ankom med »danske forsinkelser« til operationsområdet.

Lidt over halvdelen af de enheder, der i marts/april 1945 kom til Danmark fra Norge, blev – som bl.a. 233 Reserve division – stående i landet. Dels var forholdene i Nordtyskland og Kurland så kaotiske, at man valgte at lade enhederne forblive som OKW-reserve (redde dem!), dels manglede der jernbanemateriel og ikke mindst lastvogne, hvorfor jernbanesabotagen for første gang var bare lidt effektiv, men da var krigen også for længst afgjort.

Derfor kan konklusionen rent militærfagligt også kun være som beskrevet af Aage Trommer. De danske stationerede tyske enheder ankom til operationsområderne i planlagt tid og rum, og jernbanesabotagen havde derfor ingen indvirkning på krigens udfald.

Man kan (stadig) ikke basere historieskrivning og forskning på følelser og tro, ligesom effektiviteten af jernbanesabotagen ikke kan vurderes isoleret dansk set – men skal tages i rette sammenhæng, nemlig de allieredes krigsindsats mod Tyskland. En indsats som Danmark jo selv ønskede at være en del af.

Nej! Selvfølgelig gjorde den ikke det. Det var de samlede kræfter. Det var de Allierede-Sovjet, Amerika og ikke mindst England samt Modstandsbevægelserne, partisanerne overalt i Europa og Østen og det var Allierede Krigssejlere. Alle der ville kæmpe mod Nazityraniet. Er det svært at forstå?

Red.

Klip fra aviser og blade

Berlingske Tidende den 30. juni 2004

Berlingske Tidende den 30. juni 2004

Danske krigssejlere bliver igen glemt

K.G.H. Hillingsø skriver 10. maj, at de danskere, der var aktive i de allieredes rækker, deltog så at sige på egen hånd. Vi deltog ikke i invasionen med selvstændige styrker under dansk flag, skriver han.

Af de danske krigssejlere, der var med i invasionen, er 11 endnu i live. Deres tanker er lidt anderledes end Hillingsøs. Invasionsflåden bestod af mange tusinde skibe; af dem var der 800 svært bevæbnede handelsskibe. Næsten 5 pct. af disse var under Dannebrog og bemanded med 800 danske allierede krigssejlere. »Gudrun Mærsk« var det første skib, der satte amerikanske tropper i land på Utah Beach, S/S »Brynhild« gjorde seks rejser mellem Normandiet og England de første dage. Nær Utah Beach ved St. Marie du Mont er der et monument for de 800 danske krigssejlere, der deltog i invasionen.

Forsvarsattachéen ved den danske ambassade i Paris har udarbejdet et officielt program sammen med private interesser for at markere 60-års dagen. Der vil være begivenheder ved St. Marie du Mont-statuen. På selve invasionsdagen er der tildelt pladser ved Arromanche. Dagen efter er der kransenedlæggelse ved den ukendte soldats grav under Triumfbuen og derefter reception på Den Danske Ambassade i Paris. Alt er, som det bør være – næsten. Af de 11 nulevende allierede krigssejlere er der sikkert kun fire eller måske fem, der er i stand til at rejse, men der er ingen, der har inviteret dem. Glemt igen!

Erik Kragelund
Rødkildevej 40
2400 København NV

Veludført sabotage

Tak til H.A. Nielsen for indlægget om jernbanesabotagen (19/6).

I 1942 bombede engelske fly jernbanestationen i Tønder. Piloternes rapport anførte, at angrebet var udført mod en tysk station flere kilometer syd for Tønder. Angrebet kostede flere danskere livet, uden at der blev anrettet skade på skinnelægget i Tønder.

Kort tid efter blev dette skinnelæg sprængt ved en veludført sabotage. Af dette kan vi lære, at historikerne er som dem, der står i bagstævnen af et skib og beskriver agterstrømmen, men de har aldrig været derude, og de har aldrig set, hvad der skete under overfladen.

H.K. Pedersen
Sludstrupvej 22
4200 Slagelse

Det er dejligt, at vi har læsere, der skriver læserbreve. På den måde får vi ofte en bedre forståelse for emnet.

Red.

Lære

Bitter er
den gamle lære:
Der skal være styrke
til at være!

Fremfor bøn
og ydmyg håben
må vi skærpe
vore våben.

Fremfor frygt
for gud og tiden
må vi samle kraft
og viden.

Fremfor angst
for rebets strammen
må vi sprænge
rebet sammen

Nære af
den gamle lære.
Bruge styrken
for at være

Returneres ved varig
adresseændring til:
Dagmar Mørk Jensen
Dammes Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa

M H Nielsen
Nystedvej 14
Veddelev
4000 Roskilde

ADRESSELISTE

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl,
Herskindsgade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92
Kontor: Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV,
tlf. 98 18 58 18, åbent torsdag 10-16. Åbent for
kammeratligt samvær torsdag 14-17.

Esbjerg afd.: Fmd.: Gerth Andersen,
Højtoftevej 2, 6700 Esbjerg, tlf. 75 13 28 40.
Kontor: Gammel Fritidscenter,
Grønnevangsvej (ved Østerbycentret),
6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag 14-17.

Kolding:
Kontor: Staldgården.
Åbent torsdag 14-16

Odense afd.: Fmd.: Henry Jensen,
Strynøgade 14, 5000 Odense C, tlf. 65 90 32 02
Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen.:

Fmd.: Eigil Skov Jørgensen, Strandvej 35,
Kulhus, 3630 Jægerspris, tlf. 47 53 02 48,
giro 8011788, sociale sager v/Hans Otte,
Smakkegårdsvej 165, 2820 Gentofte,
tlf./fax 39 65 59 07.

Sjællands afd.:

Fmd.: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13
Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12,
3200 Helsingør, tlf. 48 79 45 91

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen,
Bruuns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Syddøstjysk afd.: Fmd.: Kaj Eilertsen,
Chr. VII Vej 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 90.

Kasserer: Birgit Lund,
Skovparken 76 B, 6000 Kolding,
tlf. 75 53 73 53.
Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73.
Åbent tirsdag 14-16

Århus afd.:

Kontaktperson: Bruno Bøtker,
Palludan-Møllers Vej 63,2 TH
8210 Århus V
tlf. 86 10 28 48

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Else Lizier, Tårnvej 20, 2610 Rødovre,
tlf. 36 70 03 68
Kass.: Erik Qvist, Udsigten 16, 4220 Korsør,
tlf. 58 37 78 06

AMALIENBORGLUBBEN

Frank Zorn, Bernadotteparken 24,
4000 Roskilde, tlf. 36 70 04 02

BUCHENWALD-KLUBBEN

Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl,
Rinddalen 33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26
Kass.: Henry Jensen, Vestpien 18,
9370 Hals, tlf. 98 25 18 56

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethesvej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87
Giro: 87 446 867

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Værløse, tlf. 44 48 56 74
Kass.: Salle Fischermann, Toftekærvej 28 C,
2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90

FRIHEDSKAMPENS VETERANER

Fmd.: Jørgen H. Barfod,
Ved Fortunen 10, 2800 Kgs. Lyngby,
tlf. 45 87 22 54.
Næstfmd.: Eigil Skov Jørgensen (Foss),
Strandvej 35, Kulhuse, 3630 Jægerspris,
tlf. 47 53 02 48.
Kasserer: Bent Nielsen,
Strandjægervej 78, 2791 Dragør,
tlf. 32 53 07 16.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76
Kass.: Karen Andersen, Gadevænget 1, 8900
Randers, tlf. 86 43 85 86, giro 663 8961

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, H.H. Kochsvej 4,
Blok 2, værl. 240, 4000 Roskilde, tlf. 36 16 60 98
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernvej 24,
8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Anton Nielsen,
Møllevej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69
Kass.: Bodil Enoch, Brøndbyøster Torv 51 5.th.,
2605 Brøndby, tlf. 36 75 45 94

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes,
Torvegade 64, 3. & 4. tv., 1400 Kbh. K,
tlf. 32 95 22 06/32 95 55 04

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38, 4350 Ug-
gerløse, tlf. 59 18 80 09
Kass.: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle 111,
2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Reedtzholmvej 114,
4736 Karrebæksmunde, tlf./fax 55 44 10 32
E-post: pse17@dadlnet.dk

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov
Vej 29, 2. tv., 2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55
Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

FORH. KONTORCHEF I FRIHEDSFONDEN

Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67,
2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1, Postboks 3000, 2100 Kbh. Ø,
tlf. 39 17 77 00, fax 39 17 77 11

AMICALE INTERNATIONALE DE NEUENGAMME (AIN)

Vicepræsident Ernst Nielsen,
Sofielunden 14, 2600 Glostrup

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES RÉSISTANTS, DANMARK (FIR)

Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13

BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottegården 94, 9560 Hadsund,
tlf. 96 53 13 50

BERNADOTTEGÅRDEN

H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 31 60 00

MINDELUNDEN RYVANGEN

Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 14 67.

BANGSBO MUSEUM

9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET

Churchillparken 7, 1263 København,
tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGHUS

Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
Åbent kl. 10-17.

HORSERØDLEJRENS MUSEUM

Esrumvej 367, 3000 Helsingør. Åbent søndag,
tirsdag og torsdag kl. 11-15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.
12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by.
Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200 Århus
N, tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller Birthe
Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86
22 40 46. Ansøgning om ophold i højsæsonen
skriftlig senest den 1. februar.